

DE OOGARTS

VOOR

PAARDEN, KOEIJEN, SCHAPEN
EN HONDEN;

OF

BEHANDELING EN GENEEZING

DER

OOGZIEKTEN

BIJ PAARDEN EN ANDERE HUISDIEBEN.

NAAR HET HOOGDUIJSCH VAN

D^r. BRAUNCARDT,

*Practizerend Meccis te Dietendorf, het Hertogdom
Saxen-Coburg-Gotha.*

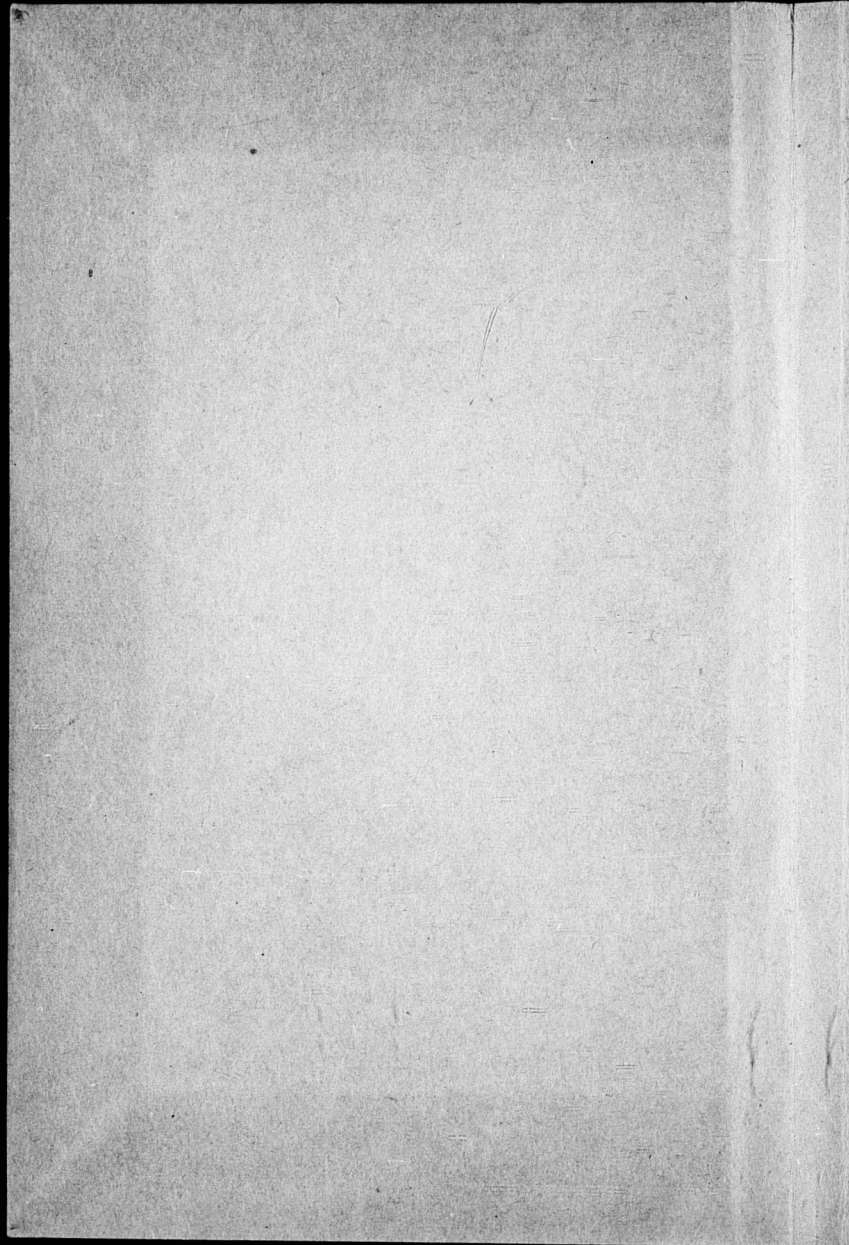

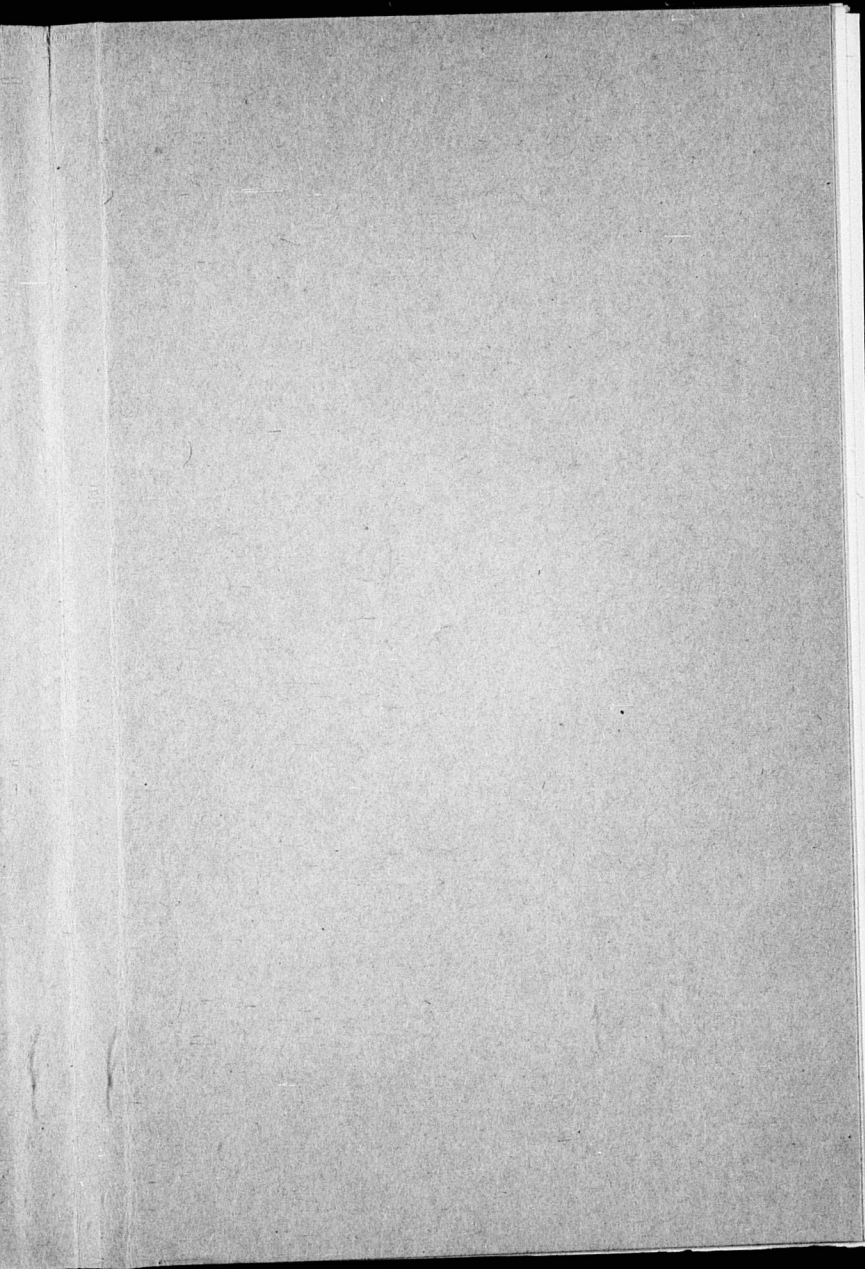
C. H. SCHLESBERG.

1858.

C

777

31

P

BIBLIOTHEEK UNIVERSITEIT UTRECHT

2855 779 5

31.86

DE OOGARTS

VOOR

PAARDEN, KOEIJEN, SCHAPEN
EN HONDEN;

OF

BEHANDELING EN GENEZING

DER

OOGZIEKTEN

BIJ PAARDEN EN ANDERE HUISDIEREN.

NAAR HET HOOGDUIJSCH VAN

Dr. BRAUNGARDT,

*Practizerend Veearts te Dietendorf, in het Hertogdom
Saxen-Coburg-Gotha.*

VOORREDE.

Onder de ziekten van het vee, bekleeden die van het oog, bij paarden en andere huisdieren, gewis eene belangrijke plaats, zoodat het niet ondoelmatig geacht kan worden, het publiek over dit onderwerp eene verhandeling aan te bieden. Voor landhuishoudkundigen en paardenminnaars, is het vooral van het hoogste belang, het oog, zoowel ontleedkundig, als ook de ziekten en gebreken van hetzelfde, in het bijzonder te leeren kennen, hetgeen hun vooral in den paardenhandel, voor vele nadeelen zal behoeden. Dit werkje is verdeeld in vijf afdeelingen:

De eerste bevat de ontleedkunde van het oog; de tweede, de ontsteking en de oogontsteking in het algemeen, de derde en vierde handelen over de oogziekten in het bijzonder en de beleedigingen van den oogbal en de oogleden, terwijl in de vijfde afdeeling de oogziekten der honden worden behandeld. Alle in dit werkje besprokene gebreken zijn duidelijk, helder en uitroerig niteengezet, zoodat het ieder, die zich met den inhoud bekend wil maken, gewis tot het grootste nut zal strekken.

DE SCHRIJVER.

INHOUD.

EERSTE AFDEELING.

Ontleedkunde van het oog.

Bladz.

- HOOFDSTUK I. Van de uitwendige deelen van het oog . . . 1.
" II. Van den eigentlijken oogbal . . . 7.

TWEDE AFDEELING.

Van de ontsteking, en de oogontsteking in het algemeen.

- HOOFDSTUK I. Van de ontsteking in 't algemeen . . . 11.
" II. Van de oogontsteking in 't algemeen; en hare behandeling. . . 15.

DERDE AFDEELING.

Van de ontsteking en ziekten der oogen in het bijzonder.

	EERSTE SOORT.	Bladz.
HOOFDSTUK I.	Van de zuivere oogontsteking . . .	20.
» II.	Van de erethische oogontsteking . . .	22.
» III.	Van de torpide oogontsteking . . .	24.

TWEDE SOORT.

HOOFDSTUK I.	Van de bij droes voorkomende oogontsteking	26.
» II.	Van de bij de schaapspokken voorkomende oogontsteking der schapen.	31.

Van eenige gewigtige oogziekten bij paarden en rundvee.

HOOFDSTUK III.	Van de maandblindheid	33.
» IV.	Van de verduistering van het hoornvlies	41.
» V.	Van de oogvliezen	44.
» VI.	Van de graauwe staar (cataracta) . . .	46.
» VII.	Van de zwarte staar (amaurosis). . .	51.
» VIII.	Van de oogontsteking bij het rundvee	55.

VIERDE AFDEELING.

Van de verwonding der oogleden en van den oogbal bij paarden en rundvee.

HOOFDSTUK I.	Van de beleediging der oogleden bij paarden	57.
--------------	---	-----

HOOFDSTUK II.	Van de beleediging van het inwendige ooglid bij paarden	59.
»	III. Van de beleediging des oogbals voornamelijk van het doorschijnend hoornvlies bij paarden	61.
»	IV. Van de ontsteking des oogbals en der oogleden bij het rundvee . .	64.

VIJFDE AFDEELING.

Van de oogziekten der honden.

HOOFDSTUK I.	Van de oogontsteking der honden in 't algemeen	65.
»	II. Van de oogvellen	67.
»	III. Van de druipoogen	67.
»	IV. Van de catarrhale oogontsteking .	68.
»	V. Van de rheumatische oogontsteking .	69.
»	VI. Van de graauwe staar	69.

50	Van de bevestiging van het inwendig oordeel bij personen
III	Van de bevestiging des oordeels voor
51	aanwijzing van het doestreffend oordeel
52	Van de ontzetting des oordeels en
53	der oordeelen bij het kind

VIERDE AFDEELING

54	Van de opvoeding der kinderen
55	Van de opvoeding der kinderen in
56	Van de opvoeding der kinderen in
57	Van de opvoeding der kinderen in
58	Van de opvoeding der kinderen in
59	Van de opvoeding der kinderen in
60	Van de opvoeding der kinderen in

H
voor
het
der
Het
plaa
dez
bee
een
mig
and
gez
(bu
tam

peb
om

• EERSTE AFDEELING.

Ontleedkunde van het oog.

Het oog (*oculus*, *organon visus*) is bij de huisdieren en vooral bij de paarden, een der gewigtigste werktuigen van het geheele ligchaam, daarom is het van belang de afzonderlijke deelen van hetzelfde ontleedkundig te beschouwen. Het dier bezit twee oogen, een regter en een linker, geplaatst aan weerszijde van den kop in de oogholte (*orbita*); deze wordt gevormd door het voorhoofdsbeen, de traanbeentjes, het jukbeen en het wiggebeen; zij is bekleed met een dik, witachtig en vezelig vlies, hetwelk eene kegelvormige scheede vormt waarin het oog ligt, benevens eenige andere tot het gezigtswerktuig behoorende deelen. Het gezigtswerktuig wordt verdeeld, in den eigentlichen oogbal (*bulbus oculi*) en de uitwendige of beschuttende deelen (*tutamina oculi*.)

HOOFDSTUK I.

Van de uitwendige of beschuttende deelen van het oog.

Tot deze behooren in de eerste plaats de oogleden, (*palpebrae*), welke beweeglijk zijn en den oogbal bedekken, om dezen te beschermen tegen uitwendige nadeelige invloe-

den. Het dier heeft drie oogleden: een bovenste en onderste en een inwendig. De uitwendige oogleden bestaan uit twee platen eene uit- en inwendige, de buitenste is eene verlenging van de uitwendige huid, welke echter op deze plaats dunner, weeker en met fijnere haren bezet is, dan aan eenig ander ligchaamsdeel; de binnenste plaat wordt door het bindvlies gevormd.

Tusschen beide platen vindt men een bandje, hetwelk aan den rand der oogholte begint en zich verliest in het ooglidskraakbeen. Onder ooglidskraakbeen (*tarsus*), verstaat men een hard kraakbeenachtig ligchaam, hetgeen eenigzins gebogen aan den rand der oogleden ligt, en deze voor plooijen of vouwen behoedt. Het bovenste ooglid is grooter en beweeglijker dan het onderste; beiden vormen de ooglidspleet, (*fissura palpebrarum*), en daar, waar zij met elkander vereenigd zijn, de ooghoeken, de binnenste, groote of neushoek en de buitenste, kleine of slaapbeenshoek genaamd. Aan den rand der oogleden vindt men eene rei lange haren, de oogwimpers, (*cilia*); aan het bovenste ooglid zijn zij langer en talrijker. De wortels dezer haren zijn geplaatst in den rand van het ooglid; daar tusschen vindt men smeerkliertjes, de Meibomiaansche kliertjes (*glandulae Meibomianae*) genaamd, langwerpig, geelachtige ligchaampjes, welke door vele kleine openingen aan den ooglidsrand eene wasachtige stof, het oogsmeer (*sebum palpebr.*), afscheiden, hetwelk dient om te beletten dat de tranen over de wangen vloeijen, ten minste zoolang deze niet in groote hoeveelheid worden afgezonderd. Het derde, inwendig ooglid, nagel of pinkvlies (*membra-*

na nicticans) genoemd, is een halfmaanvormig kraakbeenig ligchaam, hetwelk nagelvormig onder de beide vorige oogleden in den neushoek geplaatst is, waar men het als een zwartachtig vlies kan bemerken; uitwendig is het bekleed met het bindvlies, inwendig met eene vetlaag; door eene eenvoudige terugtrekking van het oog, kan het dit geheel bedekken.

De oogleden worden met den oogbal vereenigd door het bindvlies, (*conjunctiva*), een dun slijmvlies, hetwelk van de ooglidranden beginnende en na de inwendige ooglidspaat gevormd te hebben, over de voorvlakte der nagel heen, de geheele voorvlakte van den oogbol bekleedt. In de oogholte boven den oogbal, ligt in eene verdieping des voorhoofdbeens, de traanklier, (*glandula lacrymalis*), eene zamengestelde klier met verschillende uitlozingsbuizen, welke zich op de binnenvlakte van het bovenste ooglid in de nabijheid van den slaapbeenshoek openen; zij scheidt onophoudelijk eene waterige vloeistof af, de tranen, (*lacrymæ*), genoemd, welke de geheele voorvlakte van het oog vochtig houdt. Hebben de tranen het oog bevochtigd, dan vloeijen zij naar den binnenooghoek, waar zij door de traanpunten worden opgenomen. De traanpunten (*puncta lacrymales*) zijn twee verhevenheden, geplaatst nabij den binnenooghoek van elk ooglid, zij hebben eene ronde trechtersvormige opening, welke de tranen opnemen en door de traانبuisjes, (*canaliculi lacrymales*), in den traanzak, (*saccus lacrymalis*), voeren; deze in de diepte van den neushoek geplaatst, zet zich als traankanaal, (*canalis lacrymalis*), verder voort en eindigt in de nabijheid van het

neusgat, tusschen de schelpvormige beentjes. Bij de eenhoevige dieren eindigt het kanaal dáár, waar het slijmvlies der neus in de huid overgaat. Tusschen de beide traanpunten ligt in den binnensten ooghoek de karunkel, (*caruncula lacrymalis*), een driehoekig klierachtig ligchaam, hetwelk op de punt met eenige zwartachtige haren bezet is. De karunkel bevat verscheidene slijm- en smeerkliertjes, welke de traanpuntjes lenig en openhouden, en alzoo het verstoppjen derzelve beletten; verder beschut het den ooghoek voor de scherpte van de zich daar verzamelende tranen.

De oogleden en de oogbal worden door de volgende spieren bewogen:

1.) *De kring of sluitspier.*

Deze spier bestaat uit ringvormig loopende vezels, welke zich in den omtrek der oogholte vasthechten, en ligt onmiddellijk onder de huid welke de oogleden vormt. Zij ontspringt aan de naar den neus gekeerde vlakke van het traanbeen en eindigt in de huid der oogleden, welke zij, wanneer zij zich zamentrekt, met hare randen zoo tegen elkander drukt, dat het oog volkomen gesloten is.

2.) *Voorhoofdspier.*

Eene kleine driehoekige spier, welke aan den buitensten ooghoek ligt, zij begint met een peesvlies aan de oppervlakte van het voorhoofdsbeen en eindigt weldra door zich met de vezelen van de kringspier te vereenigen. Bij de herkauwende dieren is deze spier een gedeelte van de voorhoofdshuidspier.

3.) *De oogholtespier, opligter van het bovenste ooglid.*

Deze begint aan den grond van de oogholte en eindigt met eene peesachtige uitbreiding langs den geheelen rand van het bovenste ooglid, hetwelk zij opligt.

4.) *De regte spieren van den oogbol.*

Deze zijn vier in getal: een *bovenste*, *onderste*, *buitenste* en *binnenste*; zij ontspringen gemeenschappelijk in den grond der oogholte, begeven zich regt naar voren, en hechten zich met eene breede pees aan den harden oogrok van den oogbal. De *bovenste* regte spier, trekt den oogbal naar boven, de *onderste* naar onder, de *binnenste* naar binnen en de *buitenste* naar buiten; werken alle vier te gelijk, dan trekken zij den oogbal in de oogholte terug.

5.) *De groote of bovenste schuinsche spier.*

Ontspringt gemeenschappelijk met de regte spieren in den grond der oogholte, doch aan de binnenzijde, vanwaar zij zich naar de buitenzijde uitstrekt; in de nabijheid van het wenkbraauwgat gaat zij door een kraakbeenige ring of katrol met eene dunne pees, neemt dan een schuinsche van onder naar boven gaande rigting en hecht zich vast onder de pees van de bovenste regte spier. Zij draait den oogbal van boven naar onder en van buiten naar binnen.

6.) *De kleine of onderste schuinsche spier.*

Is kleiner dan de vorige, en heeft een aan haar tegenovergestelde rigting. Zij neemt haren oorsprong in de traangroef, gaat in schuinsche rigting van binnen naar buiten, over de pees van de onderste regte spier en ein-

digst aan de buiten voorzijde van den harden oogrok. Zij beweegt het oog boven buitenwaarts.

7.) *De regte achterste spier.*

Deze begint in den omtrek van het gezigtsgat met vleezige en peesachtige vezels en eindigt onmiddellijk aan de achtervlakte van den harden oogrok. Deze spier bewerkt het terugtreden van den oogbal in de diepte der oogholte.

Werkt zij met de voorgaande zamen, zoo brengen zij die verandering in den vorm van den oogbal te weeg, welke noodig is tot het zien van verafgelegene voorwerpen.

De bloedvaten van het oog bestaan uit slagaderen, (*arteriae*), welke het bloed uit het hart tot voeding van het oog aanvoeren, en aderen, (*venae*), welke het bloed weder terug voeren. De slagaderen voor de verschillende deelen van het oog ontspringen uit de oogslagader (*art. ophthalmica*), een tak van de inwendige kropslagader, (*art. carotis interna*), welke eerst over het voorste gedeelte der groote hersenen gaat en zoo den schedel verlaat, in het oog de slagaderen voor de regenboog, het vaatvlies en den middelslagader van het netvlies afgeeft. De uitwendige kropslagader geeft als inwendige kinnebaks slagader een tak, die met een bogt langs de binnenzijde van het gewrichtshoofd gaat door het vleugelgat in de oogholte, waar zij de wenkbraauwslagader afgeeft, welke door het wenkbraauwsgat naar buiten gaat en zich daar in de huid van het voorhoofd verliest, daarna geeft zij de oogslagader voor de oogspieren, de traanklieren en verliest zich in de oogleden en het vetweefsel van het oog.

De oogader, welke het bloed terug voert, vormt in verbinding met de wenkbraauwader en andere aderen de keelkaakader, welke weder met andere aderlijke takken in de aangezigtsader wordt opgenomen. Wat de zenuwen van het oog en zijne spieren betreft, deze ontspringen uit het 2e. 3e. en 4e. zenuwpaar, het 2e. paar, de gezigtszenuw, komt van de gezigtsheuvels, gaat door het gezigtsgat in de oogholte, treedt in den oogbal en vormt daar het netvlies, (*retina*). Het 3e. paar, de gemeenschappelijke spierzenuw, ontspringt met verschillende fijne zamenhangende draden van de schenkels der groote hersenen, treedt naar voren door de achterste oogholtespleet in de oogholte, alwaar zij zich grootendeels in de spieren van den oogbal verspreidt. Het 4e. paar, de katrolspier-zenuw of afvoerende zenuw, ontspringt met een of twee draden van het achterste gedeelte der onderste tweelingsverhevenheden (vier in de groote hersenen tegenover elkander gelegene, onderling verbondene verhevenheden, welke achter de gezigtsheuvels en voor de kleine hersenen liggen en met deze verbonden zijn). De katrolspierzenuw loopt buitenwaarts naar de zijde der groote hersenen, buigt zich hierop van achter naar voren en treedt door een klein gat in de oogholte, waar zij in de groote schuinsche oogspier eindigt.

HOOFDSTUK II.

Van den gezigtstoestel of den eigentlichen oogbal.

De oogbal heeft bij de grasetende dieren geen zoo ronden vorm als bij vele anderen, voornamelijk is het naar voren

gekeerde of gewelfde deel van het doorschijnend hoornvlies langwerpig rond, of elliptisch. De oogbol wordt gevormd door onderscheidene vliezen en de daarin bevatte vochten. Tot de vliezen behoort vooreerst: de witte of harde oogrok, (*sclerotica*). Dit vlies is vast, vezelachtig en van eene witachtige kleur, het omgeeft den geheelen oogbal, alleen aan de voorzijde is eene opening, waarin het doorschijnend hoornvlies geplaatst is; op de buiten achtervlakte ziet men verschillende openingen ter doorlating van vaten en zenuwen, als ook de implantingen der oogspieren, verder celweefsel en vet. De inwendige vlakte van den harden oogrok is verbonden met het vaatvlies en aan de randen der opening aan de voorzijde, met de haarkroon. Bij sommige dieren, bijv. het schaap, is de harde oogrok inwendig zwart gekleurd. Het doorschijnend hoornvlies, (*cornea*), is geplaatst in de opening van den harden oogrok, wiens rand naar binnen schuinsch afloopt, zoodat het hoornvlies er inpast, even als het glas op een horologie. Dit vlies bestaat uit verschillende over elkander liggende plaatjes, welke door een celachtig weefsel met elkander verbonden zijn, en waar tusschen zich eene heldere waterachtige vloeistof bevindt. Het hoornvlies is tamelijk dik, naar buiten gewelfd, naar binnen uitgehold.

De uitwendige vlakte is even als het voorste gedeelte van den harden oogrok met het bindvlies overtrokken, voortdurend door de tranen bevochtigd en met slijm bedekt, waardoor vreemde in het oog vallende voorwerpen niet ligt nadeel aanbrengen kunnen. De inwendige vlakte vormt de voorste wand van de oogkamer en is bekleed met een

dun afscheidend vliesje hetwelk het waterachtig vocht afzondert. Het vaat — of adervlies, (*choroidea*), ligt tusschen den harden oogrok en het netvlies, is zwartachtig van kleur en bestaat grootendeels uit bloedvaten, strekt zich uit van het gezichtszenuwgat in den harden oogrok naar voren, tot aan de opening voor het hoornvlies, waar het in het haarligchaam, (*corpus ciliare*), overgaat. Het haar-ligchaam bestaat uit den stralenkrans of haarkroon, (*corona ciliaris*), en den stralen — of haarband, (*ligamentum ciliare*); de eerste bestaat uit celweefsel en zenuwvezelen, en heeft de gedaante van een ring met vele plooiën en lange punten of stralen, welke op de voorvlakte van het glasachtig ligchaam en de kristallens liggen. De tweede is een kleine witte cirkelvormige band, digt achter de plaats waar de harde oogrok zich met het hoornvlies vereenigt, en verbindt den harden oogrok met het vaatvlies en de regenboog. De regenboog, (*iris*), is een cirkelvormig vlies, met eene opening in het midden, het licht, of den oogappel (*pupilla*) genoemd; zij is bevestigd langs den buitenrand aan den haarband, doch is overigens vrij en bewegelijk, de ruimte tusschen haar en het hoornvlies noemt men de oogkamer. Hare voorvlakte is bij de verschillende dieren onderscheiden van kleur, de achtervlakte is bekleed met een zwartachtig vlies, het druivenvlies, (*uvea*) genoemd. De pupil of het licht heeft bij de plantenetende huisdieren een langwerpig ronden vorm, en bij sommigen vindt men aan den rand zwartachtige, sponsachtige aanhangsels. Bij de inwerking van lichtstralen op dezelve vernaauid zij, en in het tegenovergestelde geval verwijdt zij zich weder.

Het netvlies of zenuwvlies, (*retina*), ligt aan de binnenzijde van het vaatvlies en wordt gevormd door de gezigt-zenuw; het is een dun, week, wit en teêr vlies, hetwelk uit zenuwmerg, fijne vaatjes en celweefsel bestaat. Het netvlies is het eigentlijke werktuig van het gezigt, waardoor het zien ontstaat; de lichtstralen welke door het hoornvlies worden opgevangen, worden verder door de kristallens en het glasvocht tot elkander gebracht op een punt van het netvlies, alwaar zij een beeld der zichtbare voorwerpen vormen. De vochten van den oogbol zijn: het glasvocht of glasachtig ligchaam, (*corpus vitreum*), dit vult het grootste en achterste gedeelte van den oogbol, en geeft dezen grootendeels zijnen vorm. Het is een helder, doorschijnend glasachtig ligchaam, hetgeen gevormd wordt door een fijn kleurloos vliesje, glasvliesje, (*membrana hialoidea*), genoemd, en hetwelk uit vele cellen bestaat, waarin zich eene vloeistof bevindt, het eigentlijke glasvocht. Aan de voorzijde van het glasachtig ligchaam vindt men in eene verdieping de kristallens, (*lens crystallina*), onmiddellijk achter de pupil. Dit is een lensvormig, doorschijnend uit vele over elkander liggende plaatjes gevormd ligchaam. Zij is door een vliesje als door eene beurs (*capsula lentis*), zoodanig omgeven, dat zij daarin vrij ligt en nog met een vocht, (*liquor morgagni*) onspoeld wordt. In de lens worden de lichtstralen vereenigd en gebroken en naar het glasachtig ligchaam gevoerd; ontbreekt zij, dan wordt dit verrigt door het waterachtig vocht, doch veel zwakker. Het waterachtig vocht, (*humor aqueus*), is eene kleurlooze vloeistof welke door de wanden der oogkamer wordt afgescheiden en weder wordt

opgeslorpt, het houdt het hoornvlies gespannen, en bij verlies wordt het weder hersteld.

TWEEDE AFDEELING.

**Van de ontsteking, alsmede van de oogontsteking
in het algemeen.**

HOOFDSTUK I.

Van de ontsteking in het algemeen.

De meeste oogziekten beginnen met ontsteking, daarom zal het doelmatig zijn, deze in het algemeen, voor zooveel hier noodig is, nader te leeren kennen, om alsdan de ziekten van het oog beter te kunnen beoordeelen. Men kan aannemen, dat bijna geene oorspronkelijke ziekte zonder ontsteking begint, en dat de ontsteking de grondslag daarestelt van alle eigenlijdige ziekten. Zij komt in alle weefsels, zelfs de beenderen, voor, en doet zich kennen door roodheid, hitte, zwelling en pijn. Zij ontstaat hoofdzakelijk door eenen grooten toevoer van bloed naar de aangedane deelen en door het snellere indringen van het slagaderlijke bloed in de haarvaten, welke gewoonlijk slechts bloedwei voeren, waardoor alsdan een ziekelijke toestand van het haarvatenstelsel te voorschijn geroepen wordt, welke de ontsteking vormt.

KENTEEKENEN.

De voornaamste kenteekenen der ontsteking zijn: *roodheid*, voor zoo verre de ontstokene deelen uitwendig zijn waartenemen, verder *hitte*, *zwellling* en *pijn*. De *roodheid*, welke door de ophooping van bloed in de haarvaten van het ontstoken deel wordt voortgebracht, kan men aan verscheidene ligchaamsdeelen, bijv. den neus, mond, den anus en de scheede, zeer duidelijk waarnemen, als ook bij witte huidkleur op weinig behaarde of haarlooze plaatsen. Bij paarden met donkere huid en donkere haren is zij niet waartenemen, en zijn bij dezen de onbehaarde deelen niet rood, maar eigendommelijk glinsterend. De roodheid is niet op alle ontstokene plaatsen gelijkmatig, daarom is zij ook meer of minder zichtbaar. De *hitte* ontstaat voornamelijk door den vermeerderden toevoer van slagaderlijk bloed, als ook door de snellere beweging van hetzelfde in het ontstoken deel, ook draagt tot de ontwikkeling der hitte bij, dat door den stilstand en de verdikking van de vloeibare deelen van het opgehoopte bloed, warmtestof vrijgemaakt wordt. De *zwellling* ontstaat door den vermeerderden toevloed van bloed, verwijding der haarvaten, bij heviger ontsteking wordt eene plastische of stolbare lympha tusschen het celweefsel uitgestort en eene blijvende zwellling gevormd, waarin zich zelfs, wanneer de ontsteking lang geduurd heeft, vaten kunnen ontwikkelen. De zwellling ontstaat verder sneller of langzamer en wordt grooter of kleiner naarmate de aangedane deelen hard of zacht zijn; langzaam treedt zij in wanneer het harde deelen, bijv. beenderen betreft, zoo ook zwellen de zachte deelen veel sterker.

Vele zwellingen zijn veerkrachtig, zoodat wanneer men er met den vinger een put in drukt, deze weder spoedig verdwijnt. De *pijn* ontstaat grootendeels door den geprikkelden toestand der zenuwen en wordt door de drukking van de verwijde haarvaten vermeerderd; men kan een geringen, sterken en hevigen graad van pijn aannemen. Zeer pijnlijk zijn ontstoken zachte deelen, welke in harde besloten zijn en zich daardoor niet kunnen uitzetten, van daar, dat de ontsteking van de inwendige deelen der hoof, zoo uiterst pijnlijk schijnt. Verder valt nog optemerkken, dat vele ontstekingen met koorts vergezeld gaan, welke oorspronkelijk, *idiopatisch* kan zijn, of *symptomatisch*, dat is: door de hevigheid der ontstekingsverschijnselen ontstaat.

OOZAKEN.

De oorzaken der ontsteking zijn inwendige en uitwendige. Tot de *inwendige* rekent men zekere veranderingen, welke hunnen oorsprong vinden in een algemeen ziek zijn van het geheele ligchaam, of in een bijzonder lijden van een deel, hetgeen de ontsteking vooraf gaat. Waar deze veranderingen van eene eigenaardige ziekte afhangen, naar welke de ontsteking in haar verloop gewijzigd wordt, daar noemt men de ontsteking *specifiek*. Zoo kan men bijv. de ontsteking, die bij kwadendroes of schurft voorkomt, eene specifieke noemen. Verder behooren tot de inwendige oorzaken, de aanleg tot een zekeren ziekte-vorm in het ligchaam voorhanden, zoo hebben ook sommige organen in het ligchaam meer voorbeschiktheid tot ontsteking dan anderen, bijv. het borst- en buikvlies, het darmkanaal, enz.

Even zoo geven sterke inspanning, te rijkelijke voeding bij weinig arbeid, ziekelijk gevormd ligchaam, vatten van koude, enz., aanleiding tot ontsteking. Tot de *uitwendige oorzaken* behoort alles, wat storend op het dierlijk ligchaam kan inwerken; men verdeelt deze weder in *werktuiglijke*, (*mechanische*) en *scheikundige*, (*chemische*), oorzaken. Onder *mechanische* rekent men elke, het dierlijk ligchaam beledigende inwerking door vreemde, scherpe, stekende, schavende of kwetsende lichamen, waardoor gesnede, gestokene of gescheurde wonden kunnen ontstaan; enz. Tot de *chemische* oorzaken behooren, verbranding door vuur, inwerking van zwavelzuur en andere scherpe geneesmiddelen, als: spaansche vliegen, terpentijn enz. ook door vergiften, smetstoffen en dergelijken. Al deze dingen zijn in staat ontsteking voorttebrengen.

Voorzegging of prognose.

De voorzegging rigt zich voornamelijk naar de oorzaken en den aard der ontsteking: is de oorzaak gemakkelijk te verwijderen, zoo is zij gunstig, terwijl zij daarentegen ongunstig is wanneer de oorzaak niet kan bestreden worden. Is de ontsteking gering, de gevoeligheid van het zenuwstelsel niet zeer verhoogd en zijn de krachten van het ligchaam niet te zeer gezonken, dan is de prognose gunstig. Bij gesnede wonden is zij gunstiger dan bij gestokene of gescheurde, omdat gesnede wonden een zuiver ontstekenachtig karakter aannemen, terwijl de ontsteking bij gestokene wonden ligt zenuwachtig en bij gescheurde rotachtig kan worden.

Uitgang der ontsteking.

De ontsteking blijft niet op dezelfde hoogte staan, maar gaat over in de volgende uitgangen: 1) *verdeeling*, 2) *uitzweeting*, 3) *verettering*, 4) *verzwering* en 5) *versterving*.

HOOFDSTUK II.

Van de oogontsteking in het algemeen; behandeling derzelve.

Gelijk de ontsteking in 't algemeen zich kennen doet door roodheid, hitte, zwelling en pijn, zoo biedt de oogontsteking dezelfde verschijnselen aan, namentlijk: er is even als bij ontsteking van andere weefsels, roodheid, zwelling, verhoogde warmte en pijn aanwezig. Ook de uitgangen zijn grootendeels dezelfde, als: 1) *verdeeling*, dat is genezing, 2) *uitzweeting*, uitstorting van vochten, 3) *verettering*, alsmede *verduistering* van sommige deelen van het oog en verlamming van den gezigtszenuw, het laatste heeft plaats bij de zwarte staar. Bij de behandeling der oogontsteking bestrijde men vooreerst de oorzaken welke haar hebben voortgebragt, en handele vervolgens naar den aard der ontsteking zelve. Zijn er scherpe of vergiftige stoffen tusschen de oogleden geraakt, zoo verwijdere men deze, en strijke een weinig olie of vet in het oog, om de prikkeling te verzachten. Vreemde lichamen, zoo als splinters, strootjes, scherp gras, gersten- of haver-spiereu enz., welke in 't oog gekomen zijn, moeten dadelijk verwijderd en het oog met zuiver water uitgewasschen worden. Even zoo moet men het dier eene andere plaats

geven, wanneer de ontsteking door tochtlucht veroorzaakt wordt. Heeft eene voortdurende prikkeling van sterk licht de ontsteking veroorzaakt, dan zorg men het licht in zoodanigen stal te verminderen door het hangen van doeken voor de vensters, en alles zoodanig in te rigten, dat deze prikkel vermeden wordt. Is de oorzaak gelegen in duffe stallen, zoo moeten deze behoorlijk gelucht en uitgemest worden en moet men zorgen, dat de urine behoorlijk kan wegvloeijen, en verder voor alles, wat de zindelijkheid en zuiverheid van de lucht kan bevorderen. Verder zorg men voor een goede diëet, geve het dier gezond, goed voeder en zuiver, niet te koud water tot drank, en late het bij goed weder regelmatig bewegingen maken. De *verdeeling* is de gunstigste uitgang der ontsteking, daar men onder deze verstaat het geheel verdwijnen der ontstekingsverschijnselen, zonder dat eene beduidende verandering in de aangedane deelen wordt waargenomen. Bij eene ligte oogontsteking volgt de verdeeling van zelf; is zij heviger en blijft de oorzaak voortwerken, dan is geneeskundige hulp noodig. Om de verdeeling te bevorderen, bestrijde men vooreerst de oorzaken, zoo als hier boven reeds gezegd is, wende koude aan op het oog, door middel van omslagen en vlijtig wasschen met koud water, goulardwater of loodwater, welke behandeling meestal voldoende is om de ontsteking te doen verdwijnen. In heviger gevallen doe men eene bloedontlasting uit den halsader aan de zijde van het aangedane oog, plaatse zoo dicht mogelijk bij het oog eene haardragt en geve inwendig zulke geneesmiddelen, welke de algemeene werkdadigheid van het vaten-

stelsel kunnen verminderen; daartoe behooren: *glauberzout*, *dubbelzout*, in verbinding met *salpeter* of *salamoniak*, met *altheepoeder* of *weitenmeel* en *water* tot een likpot gemaakt, waarbij men naar omstandigheden nog een weinig *calomel* voegen kan. Men zorg voor het diët, geve den lijdenden dieren geen graan en weinig hooi te eten, maar zemels en wanneer het jaargetijde zulks toelaat, groen voeder en tot drank schoon water. Bij heviger ontsteking ontstaat *uitzweeting* en *uitstorting* in de oogkamer, waardoor verduistering der afzonderlijke deelen van het oog kan ontstaan, bijv: der lens, van het lensbeursje, glasvocht, enz. Zoo ook kan er *uitzweeting* plaats hebben tusschen de lagen van het hoornvlies en daardoor verduistering ontstaan; ook kan er vergroeiing plaats grijpen, van de deelen onderling, zooals men heeft waargenomen bij dikwijls terugkeerende periodieke oogontsteking of maanblindheid der paarden, dat er vergroeiing bestond tusschen de lens of het lensbeursje met de achtervlakte van het hoornvlies. Tegen *uitzweeting* en *uitstorting* na hevige ontstekingen, komen vooreerst te pas afleidende middelen, uit *aloë*, *glauberzout* en *calomel* bestaande, vervolgens bade men het zieke oog met *narcotische* middelen, of make hiervan pappen, waardoor eene vermeerderde opslorping wordt voortgebracht, en de uitgestorte vochten weder opgenomen worden. Tot deze middelen behooren: de *herba hyosciami*, *herb. cicutae*, *herb. belladonnae*, etc., welke afwisselend met *adstringerende* en *aromatische* kunnen afgewisseld worden. Van de laatsten komen in aanmerking afkooksels van de *cortex quercin. et salicis*, alsmede aftreksels van *flor. chamo-*

mill., *rad. valerian.*, *herb. menthae pip. etc.* Ook kunnen oplossingen van *cuprum aluminatum* en *opiuntinctuur* of sterken *brandewijn*, alsmede inwrijvingen van *kwikzalf* met *kamfer* rondom het oog, goede diensten bewijzen. Men plaatse een dragt aan de zijde van het zieke oog, of make scherpe inwrijvingen aan de onderkaak, doch zoo ver mogelijk van het oog verwijderd. In zeer ernstige gevallen kan men brandstrepen rondom het oog aanwenden. Heeft er een overgang plaats van de ontsteking tot verettering, hetgeen gewoonlijk een gevolg van ondoelmatige behandeling is, en bevindt zich de etter in de oogkamer, dan noemt men dit eiteroog (*hypopion*). Het hoornvlies puilt zeer uit, en de witte of gele etter is er door zichtbaar, en vormt soms wolken of strepen welke bij beweging van het oog van gedaante veranderen. Wanneer de etter zich tusschen de plaatjes van het hoornvlies bevindt heeft deze verandering geen plaats.

Tegen dezen toestand wende men dezelfde middelen aan als bij de uitzweeting zijn opgegeven; treedt er echter na de aanwendig dezer middelen geene beterschap in, dan werpe men het paard op de tegenovergestelde zijde van het zieke oog, late den kop goed vast houden, en make, met een scherp gepunt lancet, eene ongeveer twee streep groote opening aan den rand van het hoornvlies; men zoek daartoe een gunstig oogenblik waartenemen, als het oog rustig is. Het zal wel niet behoeven aangemerkt te worden, dat men zeer voorzigtig bij deze operatie wezen moet, daar men bij eene geringe beweging of vooruitdringing van het oog, het instrument te diep in het oog

zou kunnen steken en dieper liggende deelen beleedigen. Daarna legge men een oog-verband aan, om het oog voor de invallende lichtstralen te beschutten, en geve het dier rust; het waterachtig vocht, dat met den etter is afgevloeid, wordt weder spoedig hersteld. De opvolgende ontsteking worde volgens de algemeene regelen behandeld. Op deze wijze kan men ook den etter ontlasten, die zich tusschen de plaatjes van het hoornvlies bevindt en welke het zien belemmert.

DERDE AFDEELING.

Van de ontsteking en de ziekten der oogen in het bijzonder.

Verdeeling der oogontsteking.

Zoo als gezegd is, nemen wij bij de oogontsteking dezelfde verschijnselen waar, als bij de ontsteking in het algemeen, echter moet men de aandacht vestigen op den aard der ontsteking en vooral de oorzaken in aanmerking nemen, welke haar hebben voortgebragt. Vooreerst moet men onderzoeken of de ontsteking ontstaan is door uitwendige (*mechanische*) oorzaken, of dat zij door andere ziekten, bijv. *droes*, *rheumatismus* enz. is voortgebragt. Diensvolgens verdeelen wij de oogontstekingen in: 1) *Idiopatische oogontsteking*, d. i. die, welke ontstaat door uitwendige

werktuigelijke oorzaken, en waar de oorzaken op het orgaan zelf hebben ingewerkt, en 2) *symptomatische oogontsteking*, welke ontstaat ten gevolge van andere ziekten.

De *idiopatische oogontstekingen*, waarbij echter geene scheiding van den samenhang der deelen heeft plaats gehad, verdeelt men weder naar haar karakter in *synochale*, *nerveuse* en *torpide* oogontsteking.

EERSTE SOORT.

Van de idiopatische oogontsteking.

HOOFDSTUK I.

Van de synochale of zuivere oogontsteking.
(*Inflammatio ophthalmica simplex.*)

KENTEEKENEN.

Het dier geeft bewijzen van groote gevoeligheid van het zieke oog; de oogleden zijn gezwollen en vast gesloten, of worden slechts even bij afwisseling geopend; het openen geschiedt slechts op duistere plaatsen, om het invallen van lichtstralen te voorkomen. Legt men de vlakke hand op de oogleden, dan voelt men eene sterke hitte, en bij beweging van dezelve geeft het dier teekenen van pijn. Het oog is droog, ten minste er worden weinig tranen afgescheiden, en opent men de oogleden, dan vindt men het bindvlies meer of minder rood gekleurd; ook kan de oogappel in de ontsteking deelen, al naarmate de inwerking der oorzaken meer of minder sterk geweest is.

OOZAKEN.

Alle uitwendige schadelijke invloeden kunnen aanleiding

tot oogontsteking geven, bijv. een slag, een stoot op het oog, een beet van andere dieren, het indringen van vreemde lichamen, zooals: hooi- of stroohalmen, houtsplinters, alsook het invallen van zand, kalk, stof en dergelijke.

VOORZEGGING OF PROGNOSE.

De voorzegging der zuivere oogontsteking is gunstig en de genezing zal, bij eene gepaste behandeling, meestal spoedig gelukken.

BEHANDELING.

In de eerste plaats moet de oorzaak worden opgespoord. Wanneer vreemde lichamen in het oog geraakt zijn, en zodoende prikkeling veroorzaken, moet men deze verwijderen, het oog uitwasschen en een weinig olie tusschen de oogleden strijken; men beschutte het oog door een verband voor het licht. Bij meer hevige ontsteking doe men eene bloedontlasting van 3 — 5 pond, uit den halsader, aan de zijde van het zieke oog. Te gelijk geve men inwendig zulke middelen, welke het bloed kunnen verdunnen en afleidend op het darmkanaal werken, bijv.

No. 1 R. pulv. al. succ. unc. I.

„ sulphat. sod. unc. VI.

„ Nitrat. potass. unc. $\frac{1}{2}$

„ rad. Althae. unc. IV.

far. sem. trit. aq. font. q. s.

ut. f. electuar.

Alle 2 uren 3 lepels.

Uitwendig wende men koud water of goulard water aan, men bevochtige het oog hiermede herhaalde malen door

middel van eene spons of linnen doekje, of legge compressen op het oog, welke men met een verband bevestigt, echter zorgende de compressen voortdurend nat en koud te houden en dikwijls te ververschen. Verder geve men het dier goed voeder, hooi, zemels, of ook, wanneer het jaargetijde zulks veroorlooft, gras, maar weinig of geen haver of ander graan te eten, en late het dier rust houden.

HOOFDSTUK II.

Van de erethische oogontsteking.

Wanneer de zuivere oogontsteking niet spoedig wordt geheeld, neemt zij een erethisch karakter aan, doch deze kan ook als oorspronkelijke ziekte voorkomen.

KENTEEKENEN.

Het dier is zeer bang, het treedt achteruit, wanneer men beweging maakt om het zieke oog aan te raken. De pijn is aanmerkelijk, en de tranen worden in groote hoeveelheid afgescheiden, het dier toont zich zeer gevoelig vooral voor het invallen van lichtstralen, zonder dat men sterke zwelling of hevige roodheid van het bindvlies kan bespeuren.

OORZAKEN.

Dit gebrek ontstaat voornamelijk bij jonge dieren en bij dezulken, welke bij slecht weder, zooals hevigen wind en in het stof, moeten loopen, ook door de inwerking van koude lucht, scherpe stoffen en bijtmiddelen op het oog.

VOORZEGGING.

De voorzegging is ongunstiger dan bij de vorige ontsteking.

BEHANDELING.

Men verwijdere de oorzaken. Hebben tochtlucht of lichtprikkels de ziekte voortgebracht, dan geve men het dier eene andere plaats, en verwijdere verder alle vreemde of scherpe stoffen, welke in het oog zijn ingedrongen. Is het dier goed gevoed, dan kan men eene bloedontlasting van eenige ponden uit den halsader verrigten en geve verder ontstekingwerende middelen, doch in mindere giften, bijv.

No. 1. R. pulv. sulph. sodae unc. IV.

» nitr. dep. dr. III.

» rad. alth. unc. II.

far. sem. trit. aq. font. q. s.

ut. f. electuar.

M. d.

S. Alle 3 uren 2 lepels.

Vervolgens plaatse men aan den onderkaak een haardragt, welke ten minste 4 à 5 duim lang moet zijn. Bij deze operatie moet men echter voorzigtig te werk gaan, opdat men de, over de kaauspier loopende, zenuwtakken niet beleedige, waardoor ernstige toevallen zouden kunnen ontstaan. Wil men geen haardragt plaatsen, dan kan men *ung. cantharid.* aan den hoek van den onderkaak inwrijven, zoo ver mogelijk van het zieke oog verwijderd. Men bade het oog met *narkotische* en *slijmachtige middelen*, welke

bij hevige hitte van het zieke deel, koud, anders laauwarm, moeten aangewend worden.

No. 2. R. Herb. hyoscam. conc. unc. II.

Infunde

Aq. bullient. lb. II.

colat. adde.

Decoct. malvae lb. II.

M. d.

S. Alle half uur het zieke oog mede te wasschen.

Vermindert de pijn en de gevoeligheid, zoo kan men het oog 4 à 5 maal daags wasschen met eene oplossing van zwavelzuur-zink.

No. 3. R. Sulphat. Zinci dr. I.

aq. destill. unc. VIII.

M. D. S. oogwater.

Men geve het dier goed gezond voeder, doch weinig haver, en zuiver water tot drank.

HOOFDSTUK III.

Van de torpide of onzuivere oogontsteking.

Deze ontsteking komt minder voor dan de vorige soorten; zij komt zelden als *primaire*, d. i. oorspronkelijke ziekte voor, maar is meestal het gevolg der beide reeds behandelde ontstekingen.

KENTEEKENEN.

De oogleden zijn zeer gezwollen, het bindvlies is niet zeer rood, gerimpeld en bedekt met een etterachtig slijm, het-

welk de oogleden aan elkander doet kleven en den geheelen oogbol bedekt; de tranen worden overvloedig afgescheiden, en vermengen zich met het slijm tot eene vuile kleverige stof. De *cornea* is veelal troebel en met etter bedekt; de oogbal is min of meer uit zijne holte gedreven. De afvloeiende tranen bijten niet zelden de haren in den omtrek van het oog weg; er bestaat echter weinig gevoeligheid of lichtschuwheid.

OORZAKEN.

De torpide is meestal een gevolg der erethische oogontsteking, doch ontstaat ook na het gebruik van slecht voedsel, na belangrijke beleedigingen en voornamelijk in lage en bedompte stallen.

VOORZEGGING.

De voorzegging is ongunstiger dan bij de voorgaande soorten van ontsteking, doch de genezing gelukt nog al dikwijls bij eene goede behandeling.

BEHANDELING.

Vooreerst verwijdering der oorzaken. Staat het paard in een dompigen stal, dan moet het dadelijk in een anderen overgebracht worden, waar de lucht zuiver is, en moet de al te hevige prikkel van het licht vermeden en het oog met een verband bedekt worden; vervolgens make men scherpe inwrijvingen aan den onderkaak, of plaatse een haardragt. Wanneer de ontsteking niet zeer hevig is, wassche men het oog met de oplossing van *sulph. zinci.* (no. 3 van het vorige hoofdstuk). Is de ontsteking echter heviger, dan geven men het volgende oogwater:

No. 1. R. Cort. querc. conc. unc. III.

Coq. c. aq. font. lb. V.

ad. colut. lb. III.

Infunde

flor. chamomil. unc. I.

pulv. rad. valerian. unc. $\frac{1}{2}$

col. adde

tinct. opii simpl. dr. II.

M. d.

S. Alle 2 uren het oog laauw te wasschen.

Men geve het dier rust; bestaat er een algemeene zwakte, dan geve men het goed voedsel, en zemelwater tot drank.

TWEEDE SOORT.

Van de oogontstekingen, welke tengevolge van andere ziekten, doch zonder scheiding van den samenhang, ontstaan, en symptomatische oogontstekingen genoemd worden.

HOOFDSTUK I.

Van de bij droes en verkoudheid der paarden voorkomende ontsteking van het bindvlies der oogen.

Bij paarden, door droes aangetast, ontstaat dikwijls eene ontsteking van het bindvlies van het oog, in vereeniging met de katarrhale aandoening van de slijmvliezen, (*inflammatio conjunctivae catarrhalis*) en welke gewoonlijk ook ontstaat bij honden, welke aan de hondenziekte lijden. Zoo komt ook een rheumatisch lijden voor (*inflam. conjunct.*

rheumatica) bij paarden met rheumatismus of regtstijfheid, waarbij ook het ondoorschijnend hoornvlies door de ontsteking kan aangedaan worden.

KENTEEKENEN.

De katarrhale ontsteking van het bindvlies, ook katarrhale oogontsteking genaamd, welke te gelijk met den droes bij de paarden voorkomt, ontstaat zeer snel, daarbij zijn de oogleden gezwollen, zonder dat men echter eene belangrijke warmte bij dezelve waarneemt. In het begin houdt het zieke dier de oogen gesloten, en wanneer het deze toevallig opent, vloeijen er vele en heldere tranen uit, doch na eenigen tijd wordt het tranenvocht slijmerig en kleverig, waardoor de oogleden aan elkander kleven. Door de afscheiding van het tranenvocht, vallen ook op die plaatsen waar zij langs vloeijen, en wanneer deze niet gereinigd worden, de haren uit, en vormen zich zweren in de huid. Bij het openen der oogleden, vindt men het bindvlies van het oog sterk rood gekleurd en de vaten overvuld met bloed. Gewoonlijk strekt zich de ontsteking over beide oogen uit, soms ook lijdt slechts één oog, of het eene meer dan het andere, al naar gelang het slijmvlies van de eene of andere neuszijde meer of minder is aangedaan. Verder ontstaan aan de randen en haren der oogleden slijmkorsten, en op het bindvlies kleine blaasjes, welke met eene heldere gele vloeistof gevuld zijn, openbarsten en kleine zweertjes nalaten. Bij de rheumatische ontsteking van het bindvlies van het oog, welke voornamelijk bij de regtstijfheid der paarden voorkomt en ook

rheumatische oogontsteking genoemd wordt, geven de zieke dieren blijken van groote gevoeligheid aan de oogen en zijn zeer lichtschuw, maar de zwelling der oogleden is veelal onbeduidend. De afscheiding der tranen heeft bij tusschenpozen plaats; zij zijn scherp en grijpen de plaatsen aan waar langs zij vloeijen, doch worden niet zoo spoedig leverig. Het bindvlies is zeer rood en de vaten sterk uitgezet. Na eenige dagen verdwijnt de lichtschuwheid en vermeerderd de tranenvloed, waarna kleine, met eene heldere, scherpe vlocistof gevulde, blaasjes ontstaan, welke openspringen en de huid van het oog en hare omgeving sterk bijten.

OORZAKEN.

De oorzaken der katarrhale oogontsteking bij den droes der paarden, zijn al diegenen welke den droes kunnen voortbrengen: slecht weder; snelle afwisseling van het weder; wisseling van voeder; ongezond, slecht voeder; muf hooi; mufte haver; slechte, dompige of vochtige stallen en het drenken met slecht, vuil water. Zoo gaat ook het tanden krijgen bij jonge paarden dikwijls met ontsteking gepaard. De oorzaken der rheumatische oogontsteking zijn al diegenen, na welke de regtstijfheid bij paarden ontstaat, als b. v. : plotselinge verkoeling na sterke verhitting; het blootstaan aan sterke tochtluft; het wasschen met koud water of zwemmen, als de dieren zeer warm zijn; alsook ongewoon of ongezond voeder; te veel voeder bij weinig arbeid, enz.

VOORZEGGING.

De voorspelling bij katarrhale bindvliesontsteking is gewoonlijk gunstig, wanneer namelijk gepaste middelen aangewend en de oorzaken vermeden worden, welke tot haar ontstaan aanleiding kunnen geven; daarentegen is de prognose der rheum. bindvliesontsteking veel ongunstiger, wijl bij deze ziekte ligt instortingen volgen, waardoor zij in periodieke oogontsteking of maandblindheid overgaat. Deze ziekte duurt van 7 — 14 dagen.

BEHANDELING.

Ten eerste wende men al die middelen aan, welke de ontsteking van het slijmvlies van den mond en den neus kunnen afstemmen, en die bij den droes dienstig zijn. Men late den damp van afkooksel van gerst of andere slijmige middelen in den neus van het paard opstijgen, na alvorens een wollen deken over den kop gehangen te hebben, om de dampen des te beter op te kunnen vangen. Inwendig geve men het volgende:

No. 1. R. pulv. antim. crud. unc. $1\frac{1}{2}$.

» rad. gentian unc. II.

» rad. calam. unc. IV.

» therebint. coct. unc. $II\frac{1}{2}$.

» rad. althae unc. III.

Far. sem. trit. aq. font. q. s.

ut. f. electuar.

M. D.

Alle 2 uren 3 lepels.

Men vermijde volstrekt koude wasschingen of omslagen,

maar legge om het zieke oog een verband, hetwelk met het volgende middel steeds laauwwarm nat gehouden moet worden, of men bade het oog daarmede met een lapje of spons:

No. 2. R. flor. chamomill. unc II.

Infunde

aq. bullient. lb. II. col. adde.

ol. therebinth. dr. II.

M. D.

S. Alle uren het oog met een lapje of spons warm te wasschen.

Verder kan men ook naar omstandigheden, aan den onderkaak scherpe zalven inwrijven of een haardragt plaatsen. Zijn de tranen slijmerig of geheel etterachtig geworden, dan wende men het volgende middel, afwisselend met no. 2, aan:

No. 3. R. pulv. sulph. zinc. dr. I.

Solve

aq. destill. unc. VIII.

adde

Tinct. opii simpl. gr. VIII.

M. D.

S. Alle 2 uren het zieke oog laauwwarm mede te wasschen.

Wil het dier voedsel gebruiken, zoo geve men het zemels, goed hooi, of wanneer het jaargetijde zulks toelaat, gras te eten; men vermijde echter haver, bedorven voed-

sel en vochtige stallen. Bij de rheum. ontsteking moet men, hoofdzakelijk wanneer meerdere dieren gelijktijdig zijn aangetast, zijne aandacht daarop vestigen, dat de dieren gezond voedsel en drinkwater krijgen, en moet men de slechte en dompige stallen vermijden. Inwendig kan men, wanneer de ontsteking niet hevig is, de onder no. 1 voorgeschrevene middelen toedienen, met bijvoeging van een weinig *camphor*; uitwendig zorge men koude en tocht te vermijden, make omslagen van lijnzaad-afkooksel met bilzenkruid. Is de ontsteking heviger dan kan men naar omstandigheden aderlaten en inwendig het volgende toedienen:

No. 4. R. pulv. natr. sulph. unc. VII.

» al. socc. unc. $1\frac{1}{2}$.

» calomel dr. $\frac{1}{2}$.

» rad. alth. unc. IV.

far. sem. trit. aq. font. q. s.

ut. f. elect.

M. D.

S. Alle 2 uren 3 lepels.

Men wrijve aan den onderkaak Spaanschevlieg-zalf in, om afleiding te maken, of plaatse een dragt.

De verdere behandeling der rheum. ontsteking komt met die der katarrh. geheel overeen.

HOOFDSTUK II.

Van de bij schaapspokken voorkomende oogontsteking der Schapen, (ophthalmia variolosa ovium.)

Het verloop der natuurlijke pokken bij schapen is van

eene oogontsteking vergezeld, die te gelijk met het uitbotten der pokken te voorschijn komt of later ontstaat, in welk laatste geval zij langduriger is.

KENTEEKENEN.

Bij deze oogontsteking zijn de oogleden sterk gezwollen en gesloten, door de zich op dezelve bevindende blaren. Na opening der oogleden vertoont zich het bindvlies ontstoken, de bloedvaten sterk gekleurd, en ook het doorschijnend hoornvlies deelt in de ontsteking. De *pupil* is vernauwd en de *iris* troebel. Er ontstaan op het bindvlies, als ook op andere plaatsen van het oog, roode vlekken, welke tot blaren overgaan, die in elkander vloeijen. In het begin worden weinig tranen afgescheiden, later vloeijen zij rijkelijk. Het bindvlies verkrijgt later eene bleeke kleur en de pokken worden rijp. Zij ontlasten eene etterachtige vloeistof, die, daar waar zij langs vloeit, sterk bijt en zweren vormt, waardoor de oogen kunnen verloren gaan.

VOORZEGGING.

Deze oogontsteking verschijnt te gelijk met de algemeene, bij het ontstaan der schaapspokken voorkomende, verschijnselen en rigt zich naar het beloop der pokziekte. Ontlast de pok haar vocht naar binnen, dan wordt het dier blind of de oogen gaan geheel verloren. Verbindt zich deze oogontsteking met brandige pokken, dan sterven de dieren meestal.

BEHANDELING.

Is groote spanning en gevoeligheid het voornaamste verschijnsel aan de zieke oogen, dan wassche men dezelve met laauwwarm water, of slijmige middelen, waarbij men wat *bilsenkruid* voegt, opene de pokken voorzigtig met een lancet en late het vocht uitvloeijen. Daarna geve men het volgende middel:

R. Cupr. alum. gr. II — III.

Solv. in

aq. destill. unc. I.

adde

tinct. opii simpl. gr. X.

M. D.

S. 3 tot 4 maal daags een weinig in het oog te dropelen.

Zijn de blazen in onzuivere zweren overgegaan, dan wende men *aluin* of *zwavelzuurzink* in oplossing of *substantie* aan, ook kan men zich naar omstandigheden van *aloë tinctuur*, *myrrhetinctuur*, *kamferspiritus*, *terpentijnolie*, ja zelfs van *spaanschevliegen-tinctuur* en *bijtende salamoniakgeest* bedienen.

Van eenige belangrijke oogziekten van Paarden en Runderen.

HOOFDSTUK III.

Van de maandblindheid of periodieke oogontsteking der Paarden.

De periodieke oogontsteking, maandblindheid, in het

fransch *fluxion periodique*, *fluxion lunatique*, is eene ziekte, welke noch bij menschen, noch bij andere dieren is waargenomen; zij schijnt alleen aan het paardengeslacht eigen te zijn. Zij komt bij de paarden voor, van het derde tot het zesde levensjaar en keert, bij bestaande vatbaarheid, in kortere of langere tusschenpozen, van zelf weder terug. Keert zij dikwijls terug, dan gaat zij in volledige blindheid over en wel meestal als graauwe, zeldzamer als zwarte staar.

KENTEEKENEN.

De periodieke oogziekte begint gewoonlijk slechts aan één oog te gelijk, zelden aan beide oogen, en haar terugkeer is aan geene bepaalde tijdruimte gebonden. Bij sommige paarden duurt de tusschenruimte langer dan eene maand, bij anderen korter. Deze kwaal ontstaat zeer snel, dikwijls in een nacht, en hare aanwezigheid verkondigt zich het eerst door een ligten nevel over het oog. De oogleden zijn gezwollen, het bindvlies ontstoken en zeer rood. Er worden vele tranen afgescheiden, welke, daar waar zij langs vloeijen, meestal de haren wegbijten. Het doorschijnend hoornvlies schijnt troebel, door afscheiding van ontstekingsproducten in het waterachtige vocht, de pupil is onbeweeglijk en vernaauwd. Het paard sluit de oogleden en is zeer pijnlijk en lichtschuw. Na 5 — 7 dagen verdwijnen de uitwendige verschijnselen der ontsteking, alleen in de oogkamer ontdekt men als een hoofdverschijnsel der periodieke oogontsteking drijvende vlokken van eene geel groenachtige of roodachtige kleur, welke in be-

weging komen bij beweging van den kop van het dier. Staat het paard stil en opent het zijn oog, dan ziet men de vlokken gezakt op den bodem van de oogkamer en aan den ondersten rand van het hoornvlies. Ofschoon de toevallen nu wel verminderen zoo wordt het oog toch niet altijd weder helder en gezond, maar blijven gewoonlijk gevoeligheid en lichtschuwheid terug, weshalve de dieren het gezwollen ooglid laten hangen; in het verder verloop echter is de sterkte van het gezigt verminderd en wordt het bovenste ooglid opgetrokken. Later, na herhaalde aanvallen, plant de ontsteking zich over op het lensbeursje, en er volgt geheele verduistering (graauwe staar). Onder deze omstandigheden krimpt het oog in.

Hier valt nog bij op te merken, dat eenige dergelijke aanvallen, wanneer zij niet te hevig zijn en men gepaste middelen aanwendt, het oog niet schaden; herhalen zich echter de aanvallen meer en meer en met kortere tusschenpozen, dan verliest de lens hare doorschijnendheid, er ontstaan onderscheidene vlekken in het lensbeursje of de lens zelf, de doorgang van het licht naar het netvlies, wordt eerst gedeeltelijk, later geheel belemmerd, en zulke paarden worden eerst schuw, daar zij de hen voorkomende hinderpalen niet meer kunnen herkennen, tot zij eindelijk, na de vorming van de graauwe staar, geheel blind worden. Wil men ontdekken of een paard reeds aan meer aanvallen van periodieke oogontsteking geleden heeft, dan beschouwe men de beide oogen en men zal bevinden, dat het ziek geweest zijnde oog, altijd meer gesloten is dan het gezonde, ook is het bovenste ooglid in het midden

een weinig naar boven getrokken, en op hetzelfde vindt men meestal eenige loodregt loopende plooiën. Vervolgens heeft het hoornvlies eene blaauwachtige kleur en rondom hetzelfde vertoont zich een smallen blaauwen ring; voornamelijk echter onderzoeken men of het haar onder het oog, door het afvloeijen der tranen, niet is weggebeten, hetgeen voornamelijk zichtbaar is, wanneer die plaatsen niet behoorlijk gereinigd zijn geworden. Ook de likteekenen van etterdragten aan den achterhoek der onderkaak of op de buitenste kaauspier, zoowel als kenteekenen van ingewreven scherpe zalven, geven aanleiding de oogen naauwkeurig te onderzoeken.

OOZAKEN.

Tot de oorzaken welke de maandblindheid kunnen voortbrengen, rekent men het genot van te zwaar en ongevoon voedsel, bijv. het voederen van paarden met versch graan, versche wikken, te gul gegroeiide klavers, als ook op een hoop gelegen hebbende en verhitte groene klaver, of ander groen voeder, ook brengt het voeren van bedorven voeder en het drenken met slecht water dezelfde kwaal voort.

Tot de bijkomende oorzaken rekent men, aandrang van bloed naar den kop, duffe stallen, tochtluht, verandering van weder, het weiden op lage, vochtige plaatsen, sterke zamensnoering, en vooral dikwijls erfelijken aanleg; zoo komt bijv. deze ziekte dikwijls voor, bij paarden met dikke, vleezige koppen, of bij zoodanigen welke uit lage, vochtige streken getrokken worden.

VOORZEGGING.

De voorzegging is zeer slecht, daar men in de meeste gevallen, niets meer doen kan, dan de volkomene blindwording van het dier tegen te houden, of wanneer beide oogen zijn aangedaan, het eene te redden, waarbij nog valt op te merken, dat, hoe sneller het eerst aangedane oog tot blind worden neigt, er des te meer hoop bestaat, dat het andere bevrijd zal blijven, of, wanneer het reeds aangedaan is, herstellen zal. Ja, het is in vele gevallen voordeelig om de ontsteking van het eerst aangedane oog haren gang te laten gaan, om het andere te redden. Weshalven ook sommigen van meening zijn, dat door de vernietiging van een reeds staarblind geworden oog, door bijtmiddelen, het gezonde oog voor deze kwaal zal bewaard blijven, hetgeen echter niet in alle gevallen is bevestigd geworden. De duur dezer ziekte is 8 tot 14 dagen.

BEHANDELING.

In de eerste plaats vermijde men alle oorzaken, welke deze ziekte kunnen voortbrengen, en wende geene verkeerde middelen aan, onder welke het wasschen met koud water boven aan staat. De aanwending van geneesmiddelen wordt geregeld naar het tijdperk waarin de ziekte zich bevindt. In 'tbegin zijn bloedontlastingen zeer nuttig, hetzij algemeene uit de halsader, of plaatselijke in de nabijheid van het oog, bijv. uit de slaapader, *vena temporalis*, ook heeft men aanbevolen, de doorsnijding van de slaagslager, *arteria temporalis*, aan den kant van het zieke oog, waarbij men het bloed een half uur laat vloeijen,

doch dit heeft niet altijd aan de verwachting beantwoord, hetgeen voornamelijk daaraan moet worden toegeschreven, dat men deze operatie verrigt heeft op een tijdstip, dat de tijd voor het doen van bloed-ontlastingen reeds voorbij was. Wil men deze operatie doen, dan is het noodig dat zij zonder verwijl geschiede. Om het bloeden te stillen moet men de slagader onderbinden, of drukking aanwenden door het opleggen van compressen; (*) in plaats van gemelde bloedontlastingen, kan men ook 7 à 8 bloedzuigers onder het oog plaatsen. Verder plaatse men een haardragt, aan den achtersten hoek der onderkaak, op de groote kaauwspier of het onderste gedeelte van de jukbeenspiet, langs de keel of het bovenste gedeelte van den hals of aan de borst, en geve inwendig het volgende middel:

No. 1. R. pulv. al: succotr. unc. I.

calomel. dr. I.

» thereb. coct. unc. II.

» tart. emet. dr. I

» rad. alth. unc. IV.

Far. sem. trit. aq. f. q. s.

ut. f. elect.

M. d.

S. Alle 2 uren 3 lepels vol te geven.

Deze middelen moet men na eenigen tijd herhalen; uit-

(*) Het stillen der bleeding door drukking is altijd af te raden, omdat door de aan te wendene drukking, bloedophooping ontstaat, en alzoo de uitwerking der bloedontlasting weder verloren gaat.

wendig wende men ook slijmerige omslagen aan, van malvakruid, altheekruid of lijnzaad, waarbij men eenig poeder van doornappel, of bilsenkruid kan voegen. Zijn door de aanwending dezer middelen, de ontsteking en gevoeligheid verdwenen, dan bade men het zieke oog met het volgende geneesmiddel:

No. 2. R. flor. chamonill.

herb. menth. pip. aa unc. I.

inf. aq. bull. lb. II.

adde

tinct. opii simpl. unc. $\frac{1}{2}$

M. d.

S. Alle 1 — 2 uren het zieke oog laauwwarm mede uit te wasschen.

Is het gebrek, na aanwending dezer middelen gebeterd, dan geve men het paard goed voedsel en late het beweging nemen; zoolang er echter ontsteking aanwezig is, geve men geen haver. Herhalen zich de aanvallen, dan gebruike men bij afwezigheid van ontsteking eene oplossing van oogensteen, *cupr. alumin*, (dr. I op. unc. VI. gedistilleerd water.)

Aanmerking. De oogensteen (*lapis ophthalm. div.*) is een mengsel van kopervitriool, (*sulph. cupri*,) salpeter, (*nitrum*) aluin, (*alum. crud.*) van elk $\frac{1}{2}$ ons, en kamfer, (*camphor*) $\frac{1}{2}$ dr.

Ook zijn hier dienstig, oplossingen van blaauwen en witten vitriool, (*sulph. cupri.* en *sulph. zinci*); het blaauwe water, (*aq. coerul.*) bestaande uit kalkwater en salamoniak,

opgelost in koperen vaten. Op het einde van den aanval geve men het volgende:

No. 3. R. pulv. praec. rub. dr. I.
butijr. insals. unc. I.
adde.

pulv. opii. pur. scr. II.

M. D. S. Oogzalf voor een paard.

Driemaal daags ter grootte van eene erwte tusschen de oogleden te strijken.

Bij bedenkelijke uitzweeting in de oogkamer, heeft men de proef genomen, om, door eene van boven naar onder schuins loopende snede in het hoornvlies, het waterachtig vocht te ontlasten, eene operatie, welke bijna geene gevolgen nalaat, daar de duistere streep, door het likteeken gevormd, weder helder wordt; maar ook zijn hare gevolgen niet altijd gunstig te noemen.

Een mijner collega's, deelde mij een geval mede, waarbij een paard van maandblindheid genezen was, door bovengemelde operatie, welke echter op eene buitengewone wijze had plaats gegrepen. n. l. Een geneesheer, tevens groot liefhebber van paarden, was er steeds op gezet om, zijne paarden, wanneer zij ongesteld waren, zelf te behandelen; hij had eene merrie, welke aan het linkeroog aan herhaalde aanvallen van maandblindheid leed. Bij den laatsten aanval, als de ontsteking op het hoogste was, besloot hij het bindvlies te scarrificeren; toen hij daartoe de oogleden wilde openen, stootte het paard door eene plotse-linge beweging van den kop tegen het lancet, waardoor

het hoornvlies werd doorboord, het waterig vocht afliep en de oogbol zamenviel. De docter dacht: nu is de zaak geheel verkeken, maar hij verwonderde zich niet weinig, toen hij na een dag of drie bemerkte, dat het oog een beter aanzien kreeg en de ontsteking eenigen tijd later geheel was verdwenen. Sedert dien tijd keerde zij ook niet weder. Ook heeft men bij langdurige aanvallen van maandblindheid, gelukkig geslaagde proeven genomen met branden in den omtrek, door middel van het lepelvormige brandijzer. In verschillende Staten van Duitschland wordt voor deze oogziekte gedurende langeren of korteren tijd afzonderingsmaatregelen bevolen.

HOOFDSTUK IV.

Van de verduistering van het doorschijnend hoornvlies van het oog (hoornvliesvlekken.)

Wanneer, na te laat of slecht behandelde oogontstekingen, er tusschen de platen van het hoornvlies eene stolbare wei wordt afgezet en deze daar verdikt, dan verliest het hoornvlies zijne doorschijnendheid en kunnen de dieren, welke door dit gebrek zijn aangedaan, niet meer zien. Dezen toestand noemt men verduistering van het hoornvlies.

VERSCIJNSELEN.

Naarmate het dier meer of min blind is, is het schuw, of loopt overal tegen aan. Beschouwt men het oog, van voren of van ter zijde, zoo ontdekt men in het anders heldere hoornvlies, eene graauwe, blaauwachtige of witte

kleur, of dergelijke vlekken van verschillende grootte, waardoor het zien meer of minder belet wordt. Somwijlen is het hoornvlies geheel, in andere gevallen slechts voor een gedeelte verduisterd. Dikwerf is de verduistering naauwelijks zichtbaar en onbegrensd en neemt verschillende kleuren aan, of ook wel meer begrensd. De vlekken bevinden zich oppervlakkig of wel dieper in het hoornvlies, hetwelk men ontdekken kan, door het oog van ter zijde te beschouwen.

OORZAKEN.

De hoornvlies-vlekken ontstaan voornamelijk, ten gevolge van te laat of slecht behandelde ontstekingen. Dikwijls ontstaan zij na ontstekingen, ten gevolge van uitwendige oorzaken, een stoot, slag, of bijtmiddelen, ook ten gevolge van wonden of zweren van het hoornvlies, welke likteekens nalaten.

VOORZEGGING.

Deze hangt af van den graad der verduistering, of de grootte der vlek. Oude ondoorschijnende aan de oppervlakte van het hoornvlies gelijkmatig verhevene vlekken, zijn gewoonlijk onherstelbaar. Kleinere vlekken worden dikwijls genezen, doch niet dan na eene langdurige behandeling.

BEHANDELING.

Is er tevens ontsteking aanwezig, dan behandelde men deze volgens haren aard en de boven opgegevene algeme-

ne regelen. Eerst dan, wanneer de ontsteking is verdwenen, ga men over tot de behandeling der terug geblevene vlekken. Is de vlek nog niet oud, flauw van kleur, of heeft zij een blaauwachtig, nevelig of vlokkig aanzien, dan kan men vooreerst een haardragt zetten, digt bij het aangedane oog, daar de vlekken, na aanwending van een haardragt, dikwijls verdwijnen; niet altijd echter is men zoo gelukkig, het gebrek op deze wijze te verhelpen; in dit geval bezige men de volgende oogzalf:

No. 1. R. pulv. praccip. rubr. dr. I.

butijr. in sals. unc. I.

adde

pulv. opii pur. dr. $\frac{1}{2}$

M. d.

S. Driemaal daags ter grootte van eene erwt, tusschen de oogleden te strijken.

Zijn bovengenoemde middelen vruchteloos aangewend en is de vlek hard en vast te zamen getrokken en heeft zij eene glinsterende kleur, dan beproeve men de volgende zalf:

No. 2. R. pulv. merc. subl. corr. scr. I.

butijr. insals. unc. I.

M. d.

S. Dagelijks 2 — 3 maal ter grootte van eene erwt, op de vlek te strijken.

Het spreekt van zelf, dat men bij het aanwenden dier zalf, het paard moet prangen, (een klem op den neus

plaatsen) en door een helper de oogleden laten openen.

De bij de aanwending dezer zelf ontstaande ontsteking worde volgens de opgegevene regelen behandeld.

HOOFDSTUK V.

Van de oogvliezen of vellen.

De oogvliezen komen voor, hoewel zelden, aan den binnensten ooghoek, van waar zij zich uitstrekken tot op het midden van het hoornvlies, of ook wel dit geheel en al bedekken. Zij bestaan uit eene, ten gevolge eener ontsteking, veranderde structuur van het weefsel van het doorschijnend overtreksel, hetwelk over het hoornvlies heen gaat, dat zoodanig verdikt en ondoorschijnend wordt, dat het hoornvlies als met een vel bedekt is.

KENTEEKENEN.

Dit gebrek is ligt te erkennen en het hoofdverschijnsel is, dat van den binnen-ooghoek uitgaande, sterk geaderde roode strepen in het bindvlies zichtbaar zijn. Zij strekken zich uit tot aan den rand van het hoornvlies, waar zij verdwijnen, terwijl het hoornvlies zelf, geheel of tot op de helft bedekt is, met eene witblaauwe of graauwe huid, waardoor het zien meer of minder belet wordt.

OORZAKEN.

De oorzaken zijn voornamelijk: de steeds voorafgaande ontstekingen, welke te laat of verkeerd zijn behandeld. Ook kan dit gebrek ontstaan, wanneer paarden, bij aan-

houdende zomerhitte, groote marschen moeten maken, en hun het stof door den wind in de oogen wordt gedreven.

VOORZEGGING.

De voorzegging is gunstig, wanneer het gebrek nog pas ontstaan is, hoewel de genezing zeer langzaam gaat; is het echter verouderd, of zijn er verkeerde middelen tegen aangewend, en daardoor eene verergering ontstaan, dan is de genezing twijfelachtig en de prognose ongunstig.

BEHANDELING.

Is dit gebrek het gevolg eener ontsteking en is deze nog niet verdwenen, of is er nog gevoeligheid overgebleven, dan bade men het oog met aftreksel van *kamillenbloemen*, *pepermuntkruid* of *valeriaan wortel* enz., zooals dit is opgegeven bij de ontsteking ten gevolge van droes en regtstijfheid der paarden. Is er echter geene ontsteking meer aanwezig en bespeurt men geene gevoeligheid meer aan het zieke oog, of is er geen anderen ziekelijken toestand mede verbonden, dan plaatse men zoo dicht mogelijk bij het zieke oog een haardragt, en geve het volgende oogwater:

R. pulv. sulph. zinci dr. I.

Solve in

aq. destill. unc. VIII.

adde

Tinct. opii. simpl. unc. $\frac{1}{2}$

M. D.

S. Dagelijks 3 — 4 maal het oog laauwwarm mede

te wasschen, en zoo mogelijk op het vlies zelf aantebrengeu.

Treedt er, na aanwending dezer middelen, geene beterschap in, dan gebruike men de in het vorige hoofdstuk onder no. 1 en 2, voorgeschrevene zalven.

Wordt het oogvlies langzamerhand helderder en doorschijnender, en verdwijnen de uit den binnenooghoek ontspringende roode strepen, dan bestaat er hoop het gebrek te genezen.

Verder heeft men het afpellen van het vlies aanbevolen; echter is deze operatie niet zoo ligt uitvoerbaar als men wel gelooft, en daarom zal het voordeeliger zijn de genezing langs een' anderen weg te beproeven. Ook heeft men beproefd, het gebrek op te heffen, door het afsnijden van een stuk van den nagel, (*inv. ooglid*) doch deze operatie is geheel te verwerpen, dewijl daardoor steeds een gewigtig deel van het oog verstoord, en aan het dier veel smart veroorzaakt wordt.

HOOFDSTUK VI.

Van den graauwen staar.

(Cataracta.)

De graauwe staar, is eene bij paarden dikwijls voorkomende oogziekte, bestaande in eene verduistering van de kristallijne lens, het lensbeursje, of beiden te gelijk.

KENTEEKENEN.

De graauwe staar, ontstaat meest altijd ten gevolge

eener inwendige ontsteking; slechts in zeldzame gevallen, komt zij voor, zonder dat deze is voorafgegaan; gewoonlijk wordt slechts één oog aangetast, beiden kunnen echter te gelijk worden aangedaan. In den beginne is de ziekte moeilijk te erkennen: de lens is troebel, en heeft een nevelachtig, helder graauw en witachtig aanzien; men ontdekt enkele punten op de lens en het lensbeursje, welke langzamerhand vergrooten, en staarpunten genoemd worden. De dieren zien met het zieke oog niet duidelijk meer, zijn angstig, en het bovenste ooglid is geplooid. Gaat het gebrek verder, zoo ontdekt men, in den grond van het oog, een wit-, grijs-, of geelachtig ligchaam, bestaande uit de kristallijne lens of het lensbeursje, ook wel uit beiden te gelijk, welke, dewijl zij hunne doorschijnendheid verloren hebben, zichtbaar zijn geworden. Is de staar volkomen, dan ziet het dier niets meer en de herkenning is gemakkelijk. Wanneer namentlijk slechts één oog is aangedaan, behoeft men slechts beide oogen met elkander te vergelijken, om de kwaal dadelijk te ontdekken; men zorgt echter, geene hoornvliesvlekken voor staar aan te zien; om dit voor te komen, beschouwe men het oog ook van ter zijde, als wanneer de hoornvliesvlekken nog zichtbaar zullen blijven. Nog verdient opmerking dat, om zoodanig paard naauwkeurig te onderzoeken, men het bij eene half donkere plaats moet zetten, bijv.: een koetshuisdeur, staldeur enz., zoodat zich de kop in de schaduw bevindt, om zoodoende te ontdekken, of er nog vernauwing en verwijding van de pupul plaats heeft, wanneer men het oog meer aan het licht of de duisternis blootstelt.

Men onderscheidt in de dierheekunde voornamelijk eene lens- en lensbeursstaar, een onrijpe- en rijpe-, alsook graauwe-, groene-, geele- en melkstaar, welke laatste echter moeilijk te erkennen is.

OORZAKEN.

De voornaamste oorzaak, waardoor de graauwe staar ontstaat, is het herhaald wederkeeren der periodieke oogontsteking of maandblindheid, terwijl ook door onderdrukten droes, mok of schurft, en het voederen van versch graan, weit, wikken, erwten en te gul gegroeide groene klaver, dit gebrek ontstaan kan. Overigens behooren tot de oorzaken: alle werktuigelijke inwerkingen op het oog, bijv., een stoot, slag, of een beet van een ander paard, in 't kort, alles, wat eene sterke schudding der hersenen ten gevolge kan hebben. Eindelijk kan de door inwendige oorzaken ontstane graauwe staar overerven, hetgeen in geen geval kan plaats hebben, met de door werktuigelijke oorzaken voortgebragte.

VOORZEGGING.

De voorspelling, is bij de geheel gevormde staar, hoogst ongunstig; toch zijn er gevallen, waar de genezing gevolgd zou zijn, hetgeen echter van daar kan komen, dat, na oogontstekingen met sterken aandrang van bloed naar het hoofd, ook eene verduistering van het glasachtig ligchaam ontstaat, welke toestand, echter nog geen graauwe staar is, maar echter dikwijls er mede verward kan geworden zijn. Bij pas ontwikkelende graauwen staar, waar slechts enkele

staarpunten aanwezig zijn, heeft men, na het aanwenden van gepaste middelen, dikwijls verbetering gezien. Paarden met volkomen rijpe staar, zijn tot rijden onbruikbaar.

BEHANDELING.

Vooreerst vermijde men de oorzaken, welke dit gebrek kunnen te weeg brengen; men moet de hevige oogontstekingen, na welke men de vorming van staar te vreezen heeft, niet verwaarloozen, maar in tijds door eene doelmatige behandeling bestrijden.

Is het gebrek nog niet ver gevorderd, de pupil nog bewegelijk en de verduistering der lens niet zeer sterk, dan is er nog eenige hoop, dat de herstelling kan volgen. Men plaatse zoo dicht mogelijk bij het zieke oog eene haardragt, en geve inwendig het volgende middel:

No. 1. R. pulv. aloë succ. unc. $1\frac{1}{2}$

» sulph. sod. unc. VI.

» mur- ammon. unc. I.

» thereb. coct. unc. II.

» rad. alth. unc. IV.

Far. sem. trit. aq. font. q. s. ut. f. elect.

M. d.

S. 3 — 4 maal daags drie lepels.

Uitwendig bade men het oog met het volgende:

No. 2. R. pulv. r. valer.

flor. arnic. aa. unc. I.

inf. aq. bull. lb. II.

colut. adde

amm. liquid. unc. $\frac{1}{2}$
M. d.

S. Alle 1 of 2 uren het oog laauwwarm mede te betten.

Verder zijn hier al die middelen toepasselijk, welke reeds bij de maandblindheid zijn opgegeven, ook kan men, wanneer het oog weinig of niet gevoelig is, dampen van *ammon. liq.* in hetzelfde laten opstijgen.

Treedt er verbetering in, zoo geve men het paard goed voeder, vermijde echter haver en dompige stallen, en zorg voor matige beweging.

Verscheidene vecartsen en schrijvers raden bij de volkomen staar de operatie aan, als het eenige zekere middel tot herstel. De operatie kan op drie verschillende wijzen plaats hebben: door verwijdering der lens (*extractio*), door nederdrukking (*depressio*) en door verbrijzeling (*keratonyxis*). (*)

De staar-operatie heeft bij paarden echter weinig aanbevelingswaardigs, omdat men niet, zoo als bij de menschen, de geopereerden met een staarbril kan voorzien. Het *verwijderen van de lens* uit het oog heeft menigmaal het uitloopen van het oog ten gevolge gehad; dikwijls ook, is de

(*) De cataract-operatie heeft ten doel om de verduisterde lens uit den gezichtsas te verwijderen. Dit geschiedt: 1e. door verplaatsing van de lens (*dislocatio lentis*). a. door nederdrukking (*depressio*), b. door omkanteling en nederdrukking (*reclinatio*). De verplaatsing der lens kan geschieden, met den steek door den harden oogrok (*scleroticonyxis*) of hoornvliessteek (*keratonyxis*), 2e. door doorsnijding of verbrijzeling van de lens (*discisio, dissectio cataractae*). Deze kan weder geschieden door *scleroticonyxis* of *keratonyxis*, 3e. door verwijdering der lens uit het oog (*extractio cataractae*). Deze heeft plaats door de hoornvlies-sneede naar beneden of naar boven.

lens of het lensbeursje, met de omliggende deelen vergroeid, als wanneer zij eerst moet losgeprepareerd worden, hetgeen de operatie zeer bemoeijelijkt; het *verbrijzelen van de lens*, is ook niet altijd uitvoerbaar, daar zij dikwijls zeer hard is, zoodat de operatie door de nederdrukking, boven beide bovengenoemde wijzen, de voorkeur schijnt te verdienen. Doch ook hier ontmoet men weder andere zwaarigheden, daar men ondervonden heeft, dat de nedergedrukte lens, slechts zoolang op den bodem van het oog blijft liggen, als het paard stil blijft of in den stap loopt, terwijl, wanneer het sterkere beweging maakt, draaft of galoppeert, de nedergedrukte lens, weder in de hoogte springt en zich voor de pupil plaatst, waardoor de blindheid wederkeert. Echter zou, in enkele gevallen, de staar, door deze operatie, volkomen genezen zijn. (*)

Men zou dus bij paarden van groote waarde, welke lang na de operatie kunnen blijven staan en gespaard worden, deze operatie kunnen beproeven, omdat, hoewel het zien er niet geheel door hersteld wordt, men toch het voordeel heeft, dat door de operatie het verduisterende ligchaam uit den gezigtsas wordt verwijderd, en het gebrek, nu zeer moeijelijk te herkennen is.

HOOFDSTUK VII.

Van de zwarte staar (amaurosis).

De zwarte staar is eene zenuwziekte en bestaat uit eene

(*) De verplaatste lens wordt vroeger of later opgeslorpt, en dan eerst, is de genezing volkomen. De hoofdzaak zal dus wel zijn, het paard eene langdurige rust te gunnen.

verlamming van het netvlies (*retina*), of der gezichtsenuw; zij ontstaat meestal bij paarden, na inwendige oogontstekingen en komt dikwijls bij dezulken voor, die afstammen van ouders, welke aan maandblindheid hebben geleden.

KENTEEKENEN.

De zwarte staar, komt gewoonlijk aan beide oogen te gelijk, zelden aan één oog voor. Zij is oppervlakkig niet te herkennen, daar men aan het zieke oog niets bespeurt. Het ziet er gezond uit, staat helder en klaar en toch is het paard steke blind. Bij een naauwkeuriger onderzoek van het oog, bemerkt men echter, dat de pupil onbeweeglijk en zeer verwijd is; in enkele gevallen is de pupil klein, ovaal of hoekig, wanneer namelijk de *iris* vergroeid is met de omringende vliezen. Het oog is dof, zonder uitdrukking, in zijne holte teruggetrokken en kleiner dan in gezonden toestand, het bovenste ooglid met loodregte plooijen voorzien. De gang van het paard is onzeker, het is bang, schrikachtig, en heft, namelijk als beide oogen zijn aangedaan, de pooten hoog op, gelijk een kolderig paard, het spitst de ooren en loopt overal tegen aan. Is slechts één oog aangedaan, dan moet men het gezonde sluiten, om genoemde verschijnselen te voorschijn te roepen. Wanneer beide oogen zijn aangetast, en men ze bloot stelt aan de inwerking van het licht, zoo verwijdt of vernaauwt zich de pupil niet, maar blijft onbeweeglijk; lijdt slechts één oog, dan trekt de pupil van het zieke oog zich nog eenigzins zamen, bij het invallen van licht in het gezonde; men sluit dus het gezonde oog door een verband, en

het zieke oog zal ongevoelig blijven voor het licht. Om te ontdekken of een paard aan deze kwaal lijdt, plaatse men het in de schaduw, bedekke het oog eenigen tijd met de vlakke hand en verwijdere deze snel, trekt zich de pupil, bij het invallen der lichtstralen niet onmiddellijk te zamen, maar blijft zij onbeweeglijk, zoo kan men tot het aanwezig zijn der zwarte staar, besluiten. Ook kan men het paard ergens tegen aan laten loopen, of dreigen het met eenen stok of eene karwats naar het hoofd te slaan, doch niet te snel, opdat er geene zuiging van de lucht ontsta, waardoor het, met de oogleden zal knippen; bij aanwezige zwarte staar, zal het dier voor geene voorwerpen terug wijken of den kop niet terug trekken. Dikwijls komen graauwe en zwarte staar, met elkander vereenigd, voor.

OORZAKEN.

Onder de oorzaken, welke zwarte staar kunnen voortbrengen, telt men vooreerst alle werktuigelijke beleedigingen, slagen, stooten, enz. welke eene hersenschudding en verlamming der gezichtszenuw kunnen te weeg brengen, als ook abcessen of beensplinters, welke door verwonding voortgebracht, de gezichtszenuw beleedigen, en gezwellen of beenuitwassen in droogholte. Verder ontstaat zij, ten gevolge van maandblindheid, na onderdrukte huiduitwaseming en droes, alsmede na snelgenezene huidziekten, schurft, mok, enz. Eindelijk kan zij ontstaan, door te sterken aandrang van bloed naar het hoofd, het gebruik van scherpe en vergiftige planten enz.

VOORZEGGING.

De voorzegging is zeer ongunstig, de genezing heeft, bij geheel gevormde zwarte staar, hoogst zeldzaam plaats. Alleen in die gevallen, waar het gebrek, tengevolge van onderdrukte ziekte was ontstaan, heeft men soms verbetering waargenomen.

BEHANDELING.

In de eerste plaats, het vermijden der gelegenheid gevende oorzaken. Is de ziekte door onderdrukten droes, of eene in het ligchaam teruggebleven huidziekte ontstaan, zoo moet men deze door doelmatige geneesmiddelen weder te voorschijn zoeken te roepen. Plotseling ontstaande blindheid, ten gevolge van bloedsaandrang naar het hoofd, bestrijde men door eene aderlating, en wende het volgende middel aan:

No. 1. R. pulv. sulph. sod. unc. VIII.

» ae. succ. unc. II.

calomel. dr. I.

» rad. alth. unc. IV.

Far. sem. trit. aq. font. q. s. ut. f. elect.

M. d.

S. Alle 2 uren 3 lepels.

Men plaatse aan de onderkaak eene haardragt, welke met terpentijn goed prikkelend gemaakt wordt; zijn beide oogen aangetast, dan doe men zulks aan weërszijden. Bij groote ongevoeligheid, wassche men de oogen met *brandewijn* of *ammon. liq.*, ook kan men zich van het volgende bedienen:

No. 2. R. pulv. caryoph. unc. I.
 inf. aq. bullient. lb. II.
 col. adde.
 spir. vin. unc. I $\frac{1}{2}$
 M. d.

S. Alle 1 of 2 uren met eene spons het oog mede te wasschen.

Vermeent men, dat de ziekte ontstaan is, tengevolge van onderdrukte huiduitwaseming of huidziekte, dan geve men inwendig het volgende:

No. 3. R. pulv. flor ar.
 " rad. calam.
 " rad. gent, aa unc. II.
 " sulph. aurat. dr. I.
 " thereb. coct. unc. III.
 " rad. alth. unc. IV.

Far. sem. trit. aq. font. q. s. ut. f. elect.
 M. d.

Alle 2 tot 3 uren 3 lepels.

Bij onderdrukten droes, geve men die middelen, welke de afscheiding der slijmvliezen kunnen bevorderen.

Verder geve men het dier zooveel mogelijk rust, ligt voeder, zemels, of wanneer het jaargetijde zulks gedooft, gras, en weinig of geen haver.

HOOFDSTUK VIII.

Van de oogontsteking bij het rundvee.

Hoewel bij het rundvee niet zoo ligt oogontsteking ont-

staat als bij de paarden, zoo is toch bij voorkomende gevallen een onderzoek van het oog noodig, voornamelijk om te zien, of er een vreemd ligchaam in het oog aanwezig is, waardoor de ontsteking kan ontstaan zijn. Is dit het geval, dan verwijdere men het vreemde ligchaam, hetwelk gewoonlijk niets is dan stroo, hooi, of zand enz., waarna in de meeste gevallen, de ontsteking van zelf ophoudt.

Is de ontsteking te hevig, om dadelijk te genezen, of is zij van andere oorzaken afhankelijk, toont het dier daarbij veel pijn, ziet het slecht, zijn de oogleden steeds gesloten en is de oogappel zelf aangetast, dan doe men bij welgevoede dieren, eene aderlating en plaatse in de nabijheid van het zieke oog, eene haardragt, welke men 14 dagen tot drie weken laat liggen. In vele gevallen is verder niets noodig. Volgt echter na eenigen tijd geene beterschap, dan wende men het volgende middel aan:

No. 1. R. pulv. sulph. zinc. dr. I.

solv. in aq. destill. unc. VIII.

M. d. s.

Alle 2 tot 3 uren het zieke oog mede te wasschen.

Deze oogontstekingen kunnen ook, wanneer zij te laat of slecht behandeld worden, vlekken op het doorschijnend hoornvlies nalaten, welke meer of minder eene verduistering te weeg brengen. Tot bestrijding van dit gebrek, plaatse men zoo na mogelijk bij het zieke oog, eene haardragt, en houde deze zoo lang in verettering, tot de oogvlekken geheel verdwenen zijn. Zijn de vlekken echter verouderd en verdeeien zij zich niet, na aanwending van eene haardragt, dan geve men de volgende zalf:

No. 2. R. pulv. praec. rubr. dr. I.
 butyr. insuls. unc. I.
 adde
 pulv. opii pur. dr. $\frac{1}{2}$.
 M. d.

S. Driemaal daags ter grootte eener erwt, tusschen de oogleden te strijken.

Door deze opgegevene behandeling verdwijnen dikwijls zeer verouderde hoornvliesvlekken.

VIERDE AFDEELING.

**Van de beleedingen der oogleden en des oogappels
 bij de paarden en het rundvée.**

HOOFDSTUK I.

Van de beleediging der oogleden bij paarden.

De beleedigingen der oogleden bij paarden zijn gemakkelijk te herkennen, daar zij als uitwendige verwondingen, door het oog kunnen waargenomen worden; zij ontstaan door uitwendige werktuigelijke inwerking, bijv. een slag, stoot

of beet van een ander paard, als ook door het blijven hangen van het ooglid aan een spijker of ander puntig voorwerp. De belediging kan eene loodregte, dwarsche, of schuinsche rigting hebben; in allen gevalle moet eerst de wond gehecht worden. Zijn de wondranden ongelijk gescheurd, zoodat zij niet met elkander vereenigd kunnen worden, dan moeten de oneffenheden eerst gelijk gemaakt worden, zoo ook verwijdere men alle vreemde stoffen, eerst uit de wond, vóór men haar hecht. De operatie zelf wordt verrigt door eene kleine kromme naald. (*)

Het bindvlies van het oog moet men bij de hechting, zoo veel mogelijk verschoonen, omdat prikkeling en belediging van hetzelve, hevige ontsteking te weeg kunnen brengen. Is de wond vereenigd, dan houde men haar vochtig met koud water of *goulardwater* met een weinig *campherspiritus*; bijv.:

No. I. Aq: goulard. unc. VIII.

Spir. camphor. unc. I.

M. d.

S. Alle $\frac{1}{2}$ — 1 uur het ooglid mede te wasschen.

Deze behandeling moet eenigen tijd worden voortgezet, om den verderen voortgang der ontsteking te verhinderen,

Hechting door den geknoopten naad.

(*) Men vatte de naald, voorzien met een stevig gewasten zijden draad, tuschen den duim en den voorsten vinger der regterhand; met den duim en wijsvinger der linkerhand brenge men de vooraf gezuiverde wondranden bij elkander, en voere dan de naald van buiten naar binnen door de beide wondranden heen, haalt den draad matig aan en knoop ze vast, de einden knipt men dicht bij den knoop af. Is het ooglid geheel gespleten, dan legt men den eersten knoop bij den rand, anders begint men uit een hoek der wond

DE VERT.

ook kan men, in de eerste dagen, het paard hoog vast binden, om het schuren met den kop te beletten. Men behoort ook naauwkeurig te onderzoeken, of met de oogleden geene andere belendende deelen beleedigd zijn. Te gelijk met de beleediging van het ooglid kan eene breuk van den ooglidrand van het voorhoofdsbeen aanwezig zijn; dit erkent men aan de belangrijke zwelling der oogleden, zoodat het dier, dezelve niet kan openen. Wegens de kwetsing van den gezigtszenuw, is deze breuk zeer gevaarlijk; hierdoor kan onherstelbare blindheid ontstaan. Wat de behandeling betreft, zoo moet men eerst het gebroken beenstuk weder op zijne plaats zoeken te brengen, door, wanneer het nedergedrukt is, het op te heffen, met een stomp werktuig, een haak, of iets dergelijks, uitstekende losse beensplinters moeten verwijderd worden. Tegen de zwelling der oogleden, wende men voortdurend koude omslagen aan van *goulardwater*, en doe, naar de ligchamelijke gesteldheid van het dier, eene aderlating uit de halsader, van 6 — 8 pond, om de hevige ontsteking te voorkomen.

HOOFDSTUK II.

*Van de beleediging van het inwendige ooglid, of de nagel
bij het paard.*

Om eene aanwezige oogontsteking te genezen, wordt dikwijls door onkundige lieden, herders, kwakzalvers, enz., het kraakbeen van het inwendige ooglid, gedeeltelijk weggenomen, hetgeen zij nagelsnijden noemen. Na de be-

leediging van den nagel, door het nagelsnijden of andere oorzaken, ontstaat geene verbetering eener bestaande oogontsteking, maar wel verettering en uitgroeiing van zwamachtige uitwassen, welke langzamerhand grooter worden, de oogleden van elkander verwijderd houden en door den aanhoudenden prikkel, welke zij veroorzaken, aanleiding tot periodieke ontstekingen geven of in andere gevallen het zien beletten. Dikwijls scheiden zij eene etterachtige vloeistof af, welke het onderste ooglid openbijt. Tegen de ontsteking van dit lid, wende men koud water aan, ook goulardwater, maar scheidt het veel etter af, dan moet men het met laauw water goed afwasschen, en met de volgende zalf inwrijven:

No. I. R. pulv. praec. rubr. dr. I.

ung. digestiv. unc. I.

M. d.

S. 3 maal daags het zieke deel mede te bestrijken, zonder in het oog te laten komen.

Bestaan er zwamachtige uitwassen van aanmerkelijke grootte en hinderen deze in het zien, dan schiet er niets over, dan ze weg te nemen met het mes of de schaar. Daartoe werpe men het paard op de, aan het zieke oog, tegenovergestelde zijde, late door een helper, den kop, onder welke men een wollen deken legt, goed nederdrukken, nu voere men door middel van eene hechtnaald, een sterken draad bindgaren door het gezwel, om het naar buiten te kunnen trekken, en snijde het zoo weg met een mes of eene schaar. De daardoor te weeg gebragte bloeding

is onbeduidend, en houdt meestal van zelf op. De opvolgende ontsteking behandelde men volgens de algemeene regels.

HOOFDSTUK III.

Van de beleediging des oogbals, voornamelijk van het doorschijnend hoornvlies bij paarden.

Beleediging van den oogbal, vooral van het hoornvlies, komt bij paarden dikwijls voor. In den regel zijn zij echter niet gevaarlijk, omdat het dier, wanneer het, het beleedigende voorwerp voelt, snel achteruit wijkt, en de oogleden sluit. Ook trekt het paard, den oogbal snel in de diepte van de oogholte terug, zoodra een vreemd ligchaam het hoornvlies aanraakt, en schuift het inwendige ooglid er over, waardoor kleine beleedigende lichamen verwijderd worden. Verder draagt de vastheid, de elasticiteit en de uitwendige gedaante van het hoornvlies er veel toe bij, om de meeste verwondingen, slechts oppervlakkig te maken. Worden bij sterkere beleediging, de vliezen van het oog, doorboord, dan vloeijen de vochten weg, en dikwijls is het oog geheel verloren.

KENTEEKENEN.

De oogleden zijn gesloten en gezwollen; er vloeit veel vocht uit het oog; opent men de oogleden, dan kan men de beleediging duidelijk zien. Daar het doorschijnend hoornvlies uit verscheidene over elkander liggende vliezen en platen bestaat, zoo is de wonde meeeestal niet doorgedron-

gen, maar bepaalt zich, tot het buitenste vlies, hetgeen een vervolg is, van het bindvlies van het oog. Na deze beleediging ontstaat steeds door de bijkomende ontsteking, verduistering van het hoornvlies, en dit verkrijgt daardoor eene ligtblaauwe of witte kleur. Heeft het beleedigend werktuig het hoornvlies doorboord, dan is het waterachtig vocht weggevlloeid.

OOZAKEN.

De verwonding kan ontstaan door elk scherp, puntig, beleedigend ligchaam; grashalmen, stroo, doornen enz.

VOORZEGGING.

Dringen de wonden niet door, en bevinden zij zich aan den rand van het hoornvlies, dan is de voorspelling gunstiger, dan bij die, welke in het midden voor de pupil aanwezig zijn, omdat er steeds een ondoorschijnend likteeken, op het hoornvlies achterblijft. Gevaarlijk blijven steeds die verwondingen, welke de vliezen doorboren, en waar de vochten zijn weggevlloeid, vooral bij gescheurde wonden.

BEHANDELING.

Voor al zoeke men elken prikkel van het licht te vermijden, de stal moet donker gehouden en het oog, met een verband bedekt worden. Is de beleediging gering en tot het buitenste vlies beperkt, dan bevochtige men het oogverband, om het half uur met koud water, of goulardwater. Dringt de wonde dieper door of strekt zij zich ver

over het oog uit, en treedt er eene hevige ontsteking in, dan kan men eene aderlating doen, en inwendig het volgende geven:

No. 1. R. pulv. sulph. sod. unc. VII.

nitr. dep. unc. $\frac{1}{2}$.

rad. alth. unc. IV.

far. sem. trit. aq. font. q. s.

ut. f. electuar.

M. d.

S. Alle 2 uren 3 lepels.

Plaatselijk wende men koude omslagen aan, geeft het dier echter blijken van hevige pijn aan het oog, dan kan men slijmerige middelen afkookten, bijv.: *Herb. malv.*, *Herb. althae.*, *Herb. verb.*, en met goulardwater vermengd, eerst koud, later laauw aanwenden. Ontstaat er uitzweeting van plastische lympha, tusschen de platen van het hoornvlies, en verkrijgt het eene blaauwe of witachtige kleur, dan plaatse men zoo dicht mogelijk bij het zieke oog, eene haardragt, goed met terpentijn bevochtigd, en late deze 14 dagen liggen, te gelijk geve men de volgende zelf:

No. 2. R. ung. saturn. unc. II.

adde.

pulv. camph. dr. $\frac{1}{2}$.

M. d.

S. 3 maal daags ter grootte van eene halve erwten, in het oog te wrijven.

Is de wonde na deze behandeling genezen, en geene

ontsteking meer voorhanden, zoo blijft gewoonlijk rond de naad der wond, eene witte vlek over; daar tegen wenden men de volgende zalf aan:

No. 3. R. pulv. praecip. rubr. dr. I.

butyr. in suls. unc. I.

M. d.

S. 3 maal daags ter grootte eener erwt in het oog en zooveel mogelijk op de vlek te strijken.

Deze zalf kan, met de no. 2, afwisselend aangewend worden, tot de vlek verdwenen is.

Tot voedsel geve men het dier zemels of groen voeder, maar geen haver.

HOOFDSTUK IV.

Van de beleediging van den oogbal en de oogleden bij het rundvee.

Bij het rundvee kunnen ook verwondingen van het oog voorkomen, doch deze zijn niet gevaarlijk, zoolang zij zich bepalen bij de uitwendige deelen. Bij zulke geringe verwondingen is het voldoende om het oog met koud — of goulardwater te wasschen, waarna de zwelling en ontsteking spoedig verdwijnen zal. Wonden van de oogleden moeten met de naad gehecht worden; afgescheurde, verstervene of verdroogde stukken, snijde men weg, en behandel de ontsteking, als boven bij het paard is gezegd.

Bij wonden van den oogbal, gepaard met hevige ontsteking, doe men eene aderlating, plaatse eene haardrag

met *spaanschevlieg-zalf* of *tinctuur*, waardoor men latere oog-
kwalen kan voorkomen. Blijft er verduistering van het
hoornvlies over, dan wende men de onder no. 2 en 3 in
het vorig Hoofdstuk, opgegevene zalven aan, en volge ge-
heel dezelfde voorschriften.

VIJFDE AFDEELING.

Van de oogziekten der Honden.

1.) *Van de oogontsteking der honden in 'talgemeen.*

De ontsteking der oogen bij honden, kan door twee ver-
schillende oorzaken ontstaan: door inwendige, wanneer bijv.:
ziektestoffen of andere in het ligchaam voorkomende scherp-
ten, zich op het oog vestigen, of door uitwendige,
bestaande in allerlei werktuigelijke schadelijke inwerking-
gen, met of zonder belediging van het oog. Men er-
kent deze ziekte aan de gevoeligheid en pijnlijkheid van
het oog; het dier beweegt de oogleden meer dan gewoon-
lijk, sluit ze voor het licht, en opent ze slechts op duis-
tere plaatsen. De pupil is troebel en blaauwachtig, het
zieke oog traant veel, en het harde oogvlies is rood ge-
leurd. Wat de behandeling betreft, men geve, bij de

door inwendige oorzaken ontstane, afvoerende middelen, u
zwavelbloemen, *calomel* of *glauberzout* bestaande, wassche he
 zieke oog met koud water of loodwater, eenige malen
 daags, en plaatse, in de nabijheid van het oog, eene klei
 ne met terpentijn bevochtigde haardragt. Verminderen na
 deze behandeling de toevallen niet, en wordt de ontste
 king nerveus, hetgeen men erkent aan de meerdere pijn
 welke het dier laat blijken, aan de vermeerderde licht
 schuwheid en tranenvloed, dan late men het loodwater
 weg, en bade het zieke oog met een aftreksel van *valeri*
aanwortel, (*rad. valerian.*) *arnicabloemen*, (*flor. arnic.*) en
 wanneer de pijn zeer hevig is, geve men omslagen van
bilzenkruid, (*herb. hyosciam.*) *kaasjeskruid*, (*herb. malvae*
 en *lijnzaadmeel*; blijft de pijn weg en is er geene ontsteking
 meer aanwezig, dan kan men het oog eenige malen daag
 met eene oplossing van *zwavelzuurzinc* (*sulph. zinci.*) was
 schen. Bij de door uitwendige oorzaken ontstane oogont
 steking, verwijdere men deze eerst, en wassche het oog
 uit met een slijmig middel of olie, en beschutte het oog
 voor het licht. Wanneer er geene verwonding aanwezig
 is, kan men verder volstaan met wasschingen van koud
 water, loodwater en eenig afvoerend middel inwendig. Bij
 verwonding wende men ook koude omslagen aan, en bij
 het ontstaan van uitzweeting van plastische stof tusschen
 de hoornvliesplaten, eene haardragt. De door het likteeken
 gevormde witte vlek, behandelde men met roode precipi
 taatzalf (*ung. praec. rubr.*) Doordringende wonden der oog
 leden moeten gehecht en met goulardwater vochtig ge
 houden worden.

2) *Van de oogvellen.*

Deze kwaal komt dikwijls bij honden voor, en ontstaat tengevolge van verwaarloosde ontstekingen. Eenige malen daags, droppele men opiumtinctuur (*tinct. opii simpl.*) in het oog, en plaatse eene haardragt. In hardnekkige gevallen, waar geene verbetering volgt, geve men de volgende zelf:

No. 1. R. pulv. praecip. rubr. scr. I.

butyr. insuls. unc. $\frac{1}{2}$.

adde

pulv. opii gr. IV.

M. d.

S. 's Morgens en 's avonds ter grootte eener erwt, in het oog te strijken.

Vóór de aanwending dezer zelf moet het oog telkens met warm water of melk worden uitgewassen.

3) *Van de druipoogen.*

Bij jonge honden komt deze ziekte dikwijls voor, vooral als zij met te veel vleesch gevoerd worden, doch ook tengevolge van inwendige ougesteldheid.

BEHANDELING.

Eerst geve men een braakmiddel, bestaande uit 2 — 6 grein witte nieswortel, (*veratr. alb.*) of 2 — 4 grein braakwijnsteen, (*tartr. emet.*) opgelost in $\frac{1}{2}$ — 1 ons gedistilleerd water. De oogen wast men met het volgende

No. 2. R. Acet. plumb. scr. I.

aq. rosar. unc. I.

M. d.

S. 's Morgens en 's avonds met eene spons het oog uit te wasschen.

Honden, die gewoon zijn in huis te blijven of vast leggen, late men beweging nemen. Ontstaat de ziekte door te goed voedsel, dan geve men het dier mageren kost, en late het vasten; is de kwaal echter verouderd, dan wende men bij de oogvellen, de onder no. 1 aanbevolene zalf aan, welk middel dikwijls goede diensten heeft bewezen.

(AANMERKING V. D. VERT.) Met vrucht zal men hier gebruik kunnen maken, van eene oplossing van hel-schen steen, (*lap. infern.*) 5 — 10 grein, op eene half ons gedisteleerd water, die met een penseeltje of penneveer in het oog wordt gebracht.

4) *Van de catarrhale oogontsteking.*

Deze komt dikwijls voor bij de hondenziekte, en bij honden, die weinig beweging maken en vertroeteld worden.

BEHANDELING.

Eerst geve men een braakmiddel, en uitwendig:

No. 3. R. flor. samb. dr. II.

inf. aq. bulient. unc. III — V.

colat. adde

liq. am. acet. scr. II — dr. I.

M. d.

S. Alle 2 uren het [zieke] oog mede te wasschen.

De zieke oogen moeten 's morgens met laauwe melk of water, worden uitgewasschen, en bij heviger ontsteking, plaatse men eene haardragt.

5) *Van de rheumatische ontsteking.*

Deze ontsteking komt veel voor bij jagthonden, die veel in 't water loopen, en kenteekent zich door groote gevoeligheid van het oog, lichtschuwheid en tranenvloed.

BEHANDELING.

Eerst een braakmiddel en uitwendig:

No. 4. R. cupr. alumin. gr. VI — X.

solve in

aq. destill. unc. II.

adde

tinct. opii simpl. scr. I $\frac{1}{2}$.

M. d.

S. Alle 2 uren het zieke oog mede uit te wasschen.

Wordt de ontsteking heviger, dan zette men eene haardragt.

6) *Van de graauwe staar. (cataract)*

De cataract komt dikwijls bij honden voor, en wel tengevolge van inwendige ontsteking van het oog, gewoonlijk is één oog, soms ook zijn beide aangetast. In het begin der ziekte is de lens heldergrauw of witachtig met enkele donkergrauwe punten, (*staarpunten*), welke langzamerhand grooter worden. De hond strijkt dikwijls met de pooten over het oog, als of hij iets verwijderen wilde, wat het zien hindert. Later ontdekt men in het oog, een graauw of

geelachtig, grooter of kleiner ligchaam achter de pupil, hetwelk de ondoorschijnend geworden lens is, met of zonder het beursje. Is de staar geheel gevormd en rijp, dan is het gezigt geheel verloren. Wat de genezing betreft, deze zal bij de rijpe staar niet gelukken, bij beginnende staar echter, heeft men soms nog beterschap bemerkt. Men plaatse dan aan den kant van het zieke oog eene haardragt met spaanschevlieg-zalf goed prikkelend gemaakt; eenige malen daags bade men het zieke oog met een aftreksel van *valeriaan* of *arnicabloemen*, waarbij men een weinig vlugzout, (*ammon. liq.*) kan voegen. Neemt de verduistering toe, dan heeft de volgende zalf, in enkele gevallen, goede diensten gedaan:

No. 5. R. pulv. praecip. rubr. dr. I.

butyr. insuls. unc. I.

pulv. opii pur. scr. II — IV.

M. d.

S. 2 tot 3 maal daags, ter grootte eener erwt in het oog te brengen.

Inwendig geve men de volgende poeders:

No. 6. R. flor. sulph. unc. I.

calomel. gr. IV — VI.

Mur. ammon. dr. I.

M. d.

S. 2 maal daags, een eijerlepel op het eten te geven.

Volgt er, na deze behandeling, geene verbetering van de kwaal, dan zou men de cataract-operatie kunnen beproeven, welke misschien bij honden goede gevolgen kan hebben.

